

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
VALSTSTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**PAŠVALDĪBU DEPUTĀTIEM NOTEIKTĀS AMATA PRASĪBAS
UN ATBILDĪBA**

Bakalaura darbs

Autore: Anna Solosteja

Apliecības Nr. as06091

Darba vadītājs: profesors, dr. iur. Annija Kārklīņa

SATURS

Ievads.....	5
1. PAŠVALDĪBAS BŪTĪBA UN TIESISKAIS REGULĒJUMS.....	8
2. PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA STATUSS UN TĀ KANDIDĀTAM IZVIRZĀMĀS PRASĪBAS.....	16
3. PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI.....	27
4. PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA ATBILDĪBAS VEIDI UN PIEMĒROSANAS PAMATS ..	35
4.1. Pašvaldības darba kontroles formas.....	36
4.2. Deputāta pilnvaru anulēšana vai izbeigšana pirms termiņa.....	43
4.3. Atbildība par interešu konfliktu.....	45
Kopsavilkums.....	50
Izmantotās literatūras un avotu saraksts.....	54
Pielikums.....	57

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba temats ir „Pašvaldības deputātiem noteiktās amata prasības un atbildība”.

Individuāli politiķis ir brīvs savā rīcībā – no deputāta amata viņu nevar atcelt, izņemot gadījumu, kad tas notiek ilgstošas slimības vai nāves dēļ, vai ar tiesas spriedumu. Ar īpašu Saeimas lēmumu iespējama arī visas domes atlaišana. Tomēr politiskā atbildība nozīmē arī atbildību pret savu politisko partiju vai vēlētāju apvienību. Tie, kas iekļāva kandidātu sarakstā, gaida no viņa noteiktu prognozējamu rīcību. Ja varas periodā deputāts pieļauj kļūdas, tad līdz ar viņa popularitāti krītas arī viņa partijas reitings sabiedrībā. Lai gan domes darbības tiek regulāri uzraudzītas, taču praksē pastāv vairākas problēmas, kas saistītas ar atsevišķu pašvaldības deputātu darbības izvērtēšanu un atbildības piemērošanu.

Bakalaura darba mērķis ir analizēt pašvaldības deputātiem noteiktas amata prasības un atbildību, un izteikt priekšlikumus pašvaldību darbības uzlabošanai, veicot grozījumus normatīvajos aktos.

Pētījuma periods ietver laika posmu no 2015. -2019. gadam, analizējot pēdējās aktualitātes.

Darba struktūra izveidota atbilstoši darbā izvirzītajam mērķim un uzdevumiem. Darbs sadalīts četrās nodaļās un apakšnodaļās, svarīgākos secinājumus un priekšlikumus apkopojot darba beigās. Darbs sastāv no 53 lapām, 58 izmantotiem literatūras un citiem avotiem.

Formulēto uzdevumu raksturošanai un darba kopējā mērķa sasniegšanai izmantotas Latvijas Republikas, ārvalstu un starptautiskās tiesību normas, kas regulē pašvaldību darbību, citi normatīvie dokumenti, speciālā literatūra, tiesu prakse, interneta materiāli un pētījumi pašvaldību darbības jomā. Īpašu uzmanību autore pievērsīs arī likumam „Par pašvaldībām”, Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumam, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumam un Valsts pārvaldes iekārtas likumam. Vienlaikus darbā izmantoti Latvijas tiesību jomā atzītu tiesību zinātnieku un juristu raksti un pētījumi.

ANOTATION

The Bachelor's thesis is “Requirements and Responsibilities of Municipalities for Members”.

A separate politician is free at his / her disposal - he / she cannot be removed from the position of a deputy, except in case of long-term illness or death, or by a court judgment. The special decision of the Saeima also allows for the dismissal of the entire City Council. However, political responsibility also implies responsibility for its own political party or association of voters. Those who put the candidate on the list are expecting a predictable action from him. If, during the period of power, the MEP makes mistakes, then his popularity drops in popularity with his popularity. Although the activities of the City Council are regularly monitored, in practice there are several problems related to the evaluation of the performance of individual municipal deputies and the application of responsibility.

The aim of the Bachelor's thesis is to analyze certain requirements and responsibilities of local government deputies, and to make proposals for improvement of local governments by making amendments to regulatory enactments.

The study period includes the period from 2015 to 2019. By analyzing the latest developments.

The structure of the thesis is designed according to the purpose and tasks of the thesis. The work is divided into four chapters and sub-chapters, summarizing the most important conclusions and proposals at the end of the work. The work consists of 53 pages, 58 literature and other sources.

For the description of the formulated tasks and for the achievement of the overall goal of the work, the Republic of Latvia, foreign and international legal norms regulating the activities of local governments, other normative documents, special literature, court practice, Internet materials and research in the sphere of activities of local governments have been used. The author will also pay special attention to the Law on Local Governments, the Law on the Status of Deputies of the Republic City Council and County Council, the Republic of Latvia City Council and County Council Election Law and the State Administration Structure Law. At the same time, the papers and research of legal scientists and lawyers recognized in the field of Latvian law have been used.

IEVADS

Likuma "Par pašvaldībām" 3. panta pirmā daļa paredz, ka vietējās pašvaldības pārvaldi īsteno ar pilsoņu vēlētas pārstāvniecības – domes – un tās izveidoto institūciju un iestāžu starpniecību, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses. Tas nozīmē, ka pašvaldības deputāts ir noteiktā pašvaldības teritorijā dzīvojošo iedzīvotāju vēlēts pārstāvis¹. Deputātam ir pienākums pārstāvēt iedzīvotāju kopuma intereses. Pašvaldības iedzīvotāju interešu pārstāvība pašvaldības domē nav iespējama bez deputāta darbības tiesībām².

Atsevišķs politiķis ir brīvs savā rīcībā – no deputāta amata viņu nevar atcelt, izņemot gadījumu, kad tas notiek ilgstošas slimības vai nāves dēļ, vai ar tiesas spriedumu. Ar īpašu Saeimas lēmumu iespējama arī visas domes atlaišana. Tomēr politiskā atbildība nozīmē arī atbildību pret savu politisko partiju vai vēlētāju apvienību. Tie, kas iekļāva kandidātu sarakstā, gaida no viņa noteiktu prognozējamu rīcību. Ja varas periodā deputāts pieļauj kļūdas, tad līdz ar viņa popularitāti krītas arī viņa partijas reitings sabiedrībā³. Lai gan domes darbības tiek regulāri uzraudzītas, taču praksē pastāv vairākas problēmas, kas saistītas ar atsevišķu pašvaldības deputātu darbības izvērtēšanu un atbildības piemērošanu.

Par pašvaldības deputātu pilnvaru pārsniegšanu liecina arī ikgadējie Valsts kontroles ziņojumi par pašvaldības budžeta nesaimniecisku izlietošanu. Aktuāls ir arī 2018. gada nogalē konstatētais korupcijas skandāls Rīgas domes uzņēmumā "Rīgas satiksme", kura dēļ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) sagatavojusi un iesniegusi valdībā likumprojektu par Rīgas domes atlaišanu. Jānorāda arī uz Satversmes tiesas 2018.gada 6.jūnija spriedumu lietā Nr.2017-21-01⁴, kurš saistībā ar Salaspils domes un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) strīdu, vieš skaidrību par pašvaldību un deputātu pienākumiem un tiesībām, izvirzot būtiskas atziņas šo tiesību praktiskā izmantošanā.

Satversmes tiesas kolēģija 2019. gada 1. martā ierosināja lietu arī "Par likuma "Par pašvaldībām" 38. panta otrās daļas 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam". Lieta tika ierosināta pēc Raunas novada domes deputāta Aivara Damrozes pieteikuma. Pieteikuma iesniedzējs bija saukts pie administratīvās atbildības par apstrīdētajā

¹ Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994. [05.03.2019.]

² Satversmes tiesas tiešsašas Jāņa Neimana raksta par pašvaldības domes deputāta runas un jautājumu tiesībām. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/satversmes-tiesas-tienesajana-neimana-raksta-par-pasvaldibas-domes-deputata-runas-un-jautajumu-tiesibam/> [aplūkots 05.03.2019.]

³ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, jūlijs/augusts, 2017, Nr. 6(264)

⁴ Satversmes tiesas 2018.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr.2017-21-01. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/299516-par-sauszemes-transportlidzeklu-ipasnieku-civiltiesiskas-atbildibas-obligatas-apdrosinasanas-likuma-41-panta-pirmas-dalas> [aplūkots 05.03.2019.]

normā noteiktā aizlieguma pārkāpumu, jo, būdams pašvaldības domes deputāts, viņš ieņēma arī sociālās aprūpes un rehabilitācijas iestādes vadītāja amatu.⁵ Tādējādi arī šis tiesas process varētu būt būtisks jautājumā par pašvaldības bieži praktizēto vairāku amatu apvienošanu, tādējādi saņemot augstākus atalgojumus, un nenošķirot jautājumu par interešu konflikta pastāvēšanu šādās situācijās.

Bakalaura darba mērķis ir analizēt pašvaldības deputātiem noteiktas amata prasības un atbildību, un izteikt priekšlikumus pašvaldību darbības uzlabošanai, veicot grozījumus normatīvajos aktos.

Vadoties no izvirzītā darba mērķa, autore noteikusi šādus **uzdevumus**:

- 1) veikt literatūras, tiesiskā regulējuma analīzi par pētāmo tematu;
- 2) analizēt pašvaldības deputāta kandidātam izvirzāmās prasības;
- 3) raksturot pašvaldības deputāta tiesības un pienākumus;
- 4) analizēt pašvaldības deputāta darbības uzraudzību un atbildības veidus;
- 5) izteikt secinājumus un priekšlikumus.

Pētījuma objekts ir tiesiskās attiecības, kas izriet no pašvaldības deputāta amata pienākumiem un atbildības. **Pētījuma priekšmets** ir pašvaldību darbību reglamentējošās tiesību normas.

Pētījuma periods: ietver laika posmu no 2015.-2019. gadam, analizējot pēdējās aktualitātes temata kontekstā.

Darba struktūra: izveidota atbilstoši darbā izvirzītajam mērķim un uzdevumiem. Darbs sadalīts vairākās nodaļās un apakšnodaļās, svarīgākos secinājumus un atziņas apkopojot darba kopsavilkumā.

Darba pirmajā nodaļā tiks sniegta pašvaldības izpratne.

Darba otrajā nodaļā tiks analizēta pašvaldības deputāta statusa būtība un pašvaldības deputāta kandidātam izvirzāmās prasības.

Darba trešajā nodaļā tiks pētīti ar pašvaldības deputāta tiesībām un pienākumiem saistīti jautājumi.

Darba ceturtajā nodaļā tiks veikta pašvaldības deputāta darbības uzraudzības un atbildības veidu analīze.

Kopsavilkumā tiks izdarīti secinājumi un priekšlikumi, kas radušies darba izstrādes gaitā.

---

⁵ Ierosināta lieta par pašvaldības domes deputāta amatu savienošanas ierobežojumiem. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/press-release/ierosinata-lieta-par-pasvaldibas-domes-deputata-amatu-savienosanas-ierobezojumiem/> [aplūkots 05.03.2019.]

Bakalaura darba izstrādē tiks pielietotas šādas zinātniskās **pētniecības metodes**: vēsturiskā metode, analītiskā metode, salīdzinošā metode, induktīvā metode, deduktīvā metode un modelēšanas metode. Vēsturiskā metode izmantota, raksturojot nacionālā tiesiskā regulējuma attīstību. Analītiskā metode izmantota, pētot starptautiskos un nacionālos tiesību aktus un juridiskās prakses materiālus. Analīze ir darbā veikto vērtējumu, secinājumu un priekšlikumu pamatā. Zinātniskās indukcijas metode izmantota, lai no atsevišķiem faktiem veidotu vispārīgus atzinumus un noteiktu sakarības; bet dedukcijas metode izmantota, lai loģiski sistematizētu un teorētiski izskaidrotu empīrisko pētījumu rezultātus⁶.

Tiesību normas interpretētas, pielietojot gramatisko, vēsturisko, sistēmisko un teleoloģisko iztulkošanas metodi, proti: gramatiskās (filoloģiskās) interpretācijas metode izmantota, lai noskaidrotu tiesību normas jēgu no valodnieciskā viedokļa; vēsturiskās interpretācijas metode izmantota, noskaidrojot tiesību normas jēgu, ņemot vērā apstākļus, uz kuriem pamatojoties tā radīta; sistēmiskās interpretācijas metode izmantota, noskaidrojot tiesību normas jēgu saistībā ar citām tiesību normām; teleoloģiskās (jēgas un mērķa) interpretācijas metode izmantota, noskaidrojot tiesību normas jēgu, pamatojoties uz lietderīgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu jāsasniedz.⁷

Pētījuma bāze: Formulēto uzdevumu raksturošanai un darba kopējā mērķa sasniegšanai izmantotas Latvijas Republikas, ārvalstu un starptautiskās tiesību normas, kas regulē pašvaldību darbību, citi normatīvie dokumenti, speciālā literatūra, tiesu prakse, interneta materiāli un pētījumi pašvaldību darbības jomā. Īpašu uzmanību autore pievērsīs arī likumam „Par pašvaldībām”, Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumam, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumam un Valsts pārvaldes iekārtas likumam. Vienlaikus darbā izmantoti Latvijas tiesību jomā atzītu tiesību zinātnieku un juristu raksti un pētījumi.

---

⁶ Meļķis E. Tiesību normu iztulkošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 1999

⁷ Administratīvā procesa likums: LR likums. Pieņemts 25.10.2001. [01.03.2017.] 17. pants

1. PAŠVALDĪBAS BŪTĪBA UN TIESISKAIS REGULĒJUMS

Lielākoties demokrātiskās valstīs bez centrālās varas un pārvaldes institūcijām izveidotas un darbojas arī pašvaldības. Pašvaldības tiek uzskatītas par katras demokrātiskas iekārtas pamatu⁸, jo no tā cik attīstītas ir pašvaldības, var spriest arī par demokrātiju valstī kopumā. Turklāt darboties spējīga pašvaldību sistēma nebūt nav tikai statisks demokrātiskas valsts pamats, jo tieši pašvaldības tautvaldības īstenošanas procesā nodrošina stabilu un efektīvu demokrātiju.⁹

Šobrīd Latvijā ir 119 vietējās pašvaldības – 110 novadi un 9s republikas pilsētas. Pašvaldība ir pašu vara. Šī vara nav absolūta, jo tai paralēli pastāv vēl vairāki citi publiskās varas veidi – Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO – globālās varas piemērs), Eiropas Savienība (ES – Eiropas mēroga varas piemērs), valstis vai pavalstis. Tāpēc pašvaldībai ir raksturīga likumā noteikta autonomijas vai pašvaldības pakāpe, un, jo lielāka pašvaldības autonomija – jo demokrātiskāka valsts, kuras teritorijas daļā pašvaldība izveidota¹⁰.

Vietējo pašvaldību prakses daudzveidība pasaulē pamatojas uz šādām pašvaldību teorijām, kas galvenokārt radītas deviņpadsmitajā gadsimtā. Atbilstoši pašvaldību valstiskai teorijai, kuru radījuši vācu tiesīzbzinātnieki, vietējā pašvaldība ir valsts pārvaldes organizācijas forma zemākajā līmenī. Pašvaldību valstiskās teorijas piekritēji neatzīst būtiskas atšķirības starp valsts pārvaldi un pašvaldību. Viņi uzskata, ka pašvaldības veic tādus pašus uzdevumus kā valsts institūcijas, ka pašvaldības izveidotas tāpēc, lai efektīvāk veiktu valsts pārvaldes uzdevumus. Pašvaldību valstiskā teorija pašvaldības pirmām kārtām uzskata kā centrālās valdības aģentūras, kas sniedz pakalpojumus iedzīvotājiem atbilstoši valsts standartiem un valsts vadībā.¹¹ No vietējās pašvaldības valstiskās teorijas viedokļa arī vislabāk izskaidrojamas attiecības starp vietējo pašvaldību un valsts administrāciju. Piešķirt vietējai pašvaldībai zināmu patstāvību diktē politiskās lietderības motīvs. Bet tā kā vietējās pašvaldības obligātie uzdevumi patiesībā ir valsts uzdevumi, kas labi jāveic visā valstī, tad ir saprotams, ka valsts administratīvajai varai ir jāpatur savās rokās uzraudzība pār vietējās pašvaldības darbību.¹² Atstājot vietējām pašvaldībām rīcības brīvību viņu likumīgās kompetences robežās, nejaucoties tieši to darbībā, valsts administratīvajai varai ir zināmā mērā jāvada vietējo pašvaldību darbība

⁸ Tocqueville A. Democracy in America. New York: The library of America, 2004, p. 68.

⁹ Chandler J. A. Local government today. Manchester, UK; New York: Manchester University Press; New York: Distributed exclusively in the USA by Palgrave, 2009, p. 8

¹⁰ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, jūlijs/augusts, 2017, Nr. 6(264)

¹¹ Liborakina M. Vietējās pašvaldības problēmas un perspektīvas: reformas neatkarīgā ekspertīze (krievu vai). Maskava: Fonds "Liberālā misija", Fonds "Pilsētas ekonomikas institūts", 2003, 2241pp.

¹² Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Latvijas Universitāte, 1938, 188. lpp

un jāsaskaņo kā savā starpā, tā arī ar valsts administratīvo darbību, pieprasot pārskatus par pašvaldību darbību, dodot tām vadošus norādījumus un paturot savās rokās pašvaldību svarīgāko lēmumu apstiprināšanu. Tā kā pašvaldību obligātie uzdevumi ir valsts uzdevumi, un galu galā arī valsts pati ir atbildīga par to, ka pašvaldībām uzticētie uzdevumi tiek labi veikti visā valstī, tad vajadzības gadījumā valstij jāpalīdz pašvaldībām ar materiāliem līdzekļiem, speciālistiem-lietpratējiem kāda sarežģīta uzdevuma veikšanā u.tml.

Vārds “pašvaldība” latviešu valodā ir radies salīdzinoši nesen un ir aizgūts no līdzīga satura vārda krievu (*самоуправление*) un vācu valodā (*die Selbstverwaltung*), kur tas savukārt ir aizgūts no angļu selfgovernment. Tāpēc arī Latviešu konversācijas¹³ vārdnīcā jēdziena “teritoriālā pašvaldība” skaidrojums ir ļoti līdzīgs Krievijā 1900.gadā izdotajā Fridriha Arnolda Brokhauza (*Friedrich Arnold Brockhaus, 1772–1823*) un Iļjas Efrona (*Илья Абрамович Ефрон, 1847–1917*) vārdnīcās¹⁴ minētā jēdziena „самоуправление” skaidrojumam.¹⁵ Šāda jēdziena “pašvaldība” skaidrošanas pieceja apliecina šā jēdziena satura izpausmes līdzības dažādās valstīs.

Latvijas Republikas 1994.gada 19.maijā pieņemtajā likumā “Par pašvaldībām”¹⁶ ir noteikts, ka pašvaldība ir valsts vietējā pārvalde, kas ar pilsoņu vēlētas pārstāvniecības – domes (padomes) – un tās izveidoto institūciju un iestāžu starpniecību nodrošina likumos noteikto funkciju, kā arī likumā paredzētajā kārtībā Ministru kabineta doto uzdevumu un pašvaldības brīvprātīgo iniciatīvu izpildi, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses. Savukart saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma¹⁷ 1.panta 2.punktu pašvaldība ir atvasināta publiska persona, kam ar likumu ir piešķirta sava autonoma kompetence, un atbilstoši likuma “Par pašvaldībām” 6.panta 1. un 2.punktam, 7. un 8.pantam publisko tiesību jomā pašvaldību kompetencē cita starpā ir likumā „Par pašvaldībām” noteiktās autonomās funkcijas un citos likumos noteiktās autonomās funkcijas, kuru izpildi organizē un par to atbild pašvaldības.

Taču papildus iepriekš minētajiem jēdzieniem ir iespējamās arī citas pašvaldību definīcijas. Dažādos ar pašvaldību jautājumiem saistītos pētījumos termins “pašvaldība” visbiežāk tiek pieņemts par pašsaprotamu. Piemēram, juristi E. Vanags un I.Vilka pašvaldību definējuši, kā

¹³ Mucinieks P. Pašvaldība. No: Latviešu konversācijas vārdnīca, XVI. Rīga: A. Gulbja apgādība, 1937–1938, 31159. sl.

¹⁴ Brockhaus F.A. The Encyclopædia Britannica, Eleventh Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 1911; Абрамович Е. И. Новый энциклопедический словарь: В 48 томах (вышло 29 томов). СПб., Пг., 1911—1916.

¹⁵ Mucinieks P., 1937–1938, 31159. sl.

¹⁶ Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994.; 3. pants [05.03.2019.]

¹⁷ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Pieņemts 06.06.2002. [05.03.2019.]

noteiktā teritorijā dzīvojošo pilsoņu (vai atsevišķās valstīs – iedzīvotāju) izveidotu vietējo varu, kas darbojas šajā teritorijā”¹⁸.

Dažkārt jēdziena „pašvaldība” vietā tiek lietoti tādi jēdzieni, kā „publiskā pārvalde”¹⁹ un „valsts pārvalde”²⁰. Tas ir pieļaujami, un, jāatzīst, varbūt ikdienas aprītē arī ērtāk, taču Valsts pārvaldes iekārtas likums, lai nerastos pārpratumi, lieto tikai Satversmes²¹ 58.pantā lietoto jēdzienu „valsts pārvalde”. Tādēļ arī likumā „Par pašvaldībām” jēdziens „valsts pārvalde” (plašākā nozīmē) ir identisks ar citkārt lietoto „publisko pārvaldi”. Valsts (jeb publiskā) pārvalde juridiski var piederēt pie dažādām publisko tiesību juridiskām personām: vai nu pie Latvijas Republikas (valsts šaurākā nozīmē) kā sākotnējas publiskās personas, vai arī pie kādas atvasinātas publiskas personas. Arī pašvaldības juridiski ir atvasinātas publiskas personas: tās ir izveidotas ar likumu, to kompetenci nosaka likums. Pārvaldes institūciju juridiskā piederība ir būtiska, nosakot juridisko atbildību. Ikdienā tomēr svarīgāks ir valsts pārvaldes institucionāli-organizatoriskais dalījums tiešajā valsts pārvaldē, kurā ietilpst visas tās valsts pārvaldes institūcijas, kas juridiski pieder pie Latvijas Republikas kā sākotnējas publiskas personas, un pastarpinātajā valsts pārvaldē, kur ietilpst tās valsts pārvaldes institūcijas, kas juridiski pieder pie atvasinātajām publiskajām personām, tai skaitā arī pašvaldības institūcijas (Dome, administrācija).²²

Teorijā kompetences un juridiskā statusa saturs galvenokārt tiek saistīts ar konkrētā tiesību subjekta izveidošanas mērķi un tā darbību. Valsts pārvaldes iestādēm kompetences teorētiskā izpēte visbiežāk tendēta uz iestāžu īstenoto valsts pārvaldes funkciju analīzi, to uzskaitīšanu, un kompetence parasti tiek skatīta tādā gluži funkcionālā skatījumā, analizējot to izteiksmi tiesību aktos.

Publiskās iestādes valsts pārvaldē raksturo to kompetence, kurā ietilpst: mērķis, funkcijas, uzdevumi, tiesības, pienākumi, pilnvaras, atbildība. Bet pastāv arī pretējs uzskats, kad var runāt arī par publiskām iestādēm piešķirto statusu, kas norāda iestādes stāvokli valsts pārvaldes sistēmā, kurā ietilpst kompetence, kas uzskatāma par patstāvīgu statusa sistēmas elementu. Minētajam viedoklim pievienojas arī autore, uzskatot, ka ar statusu saprotama konkrētās iestādes

¹⁸ Vanags E., Vilka I. Pašvaldību darbība un attīstība. Rīga, Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2005, 11. lpp.

¹⁹ Kalniņš A. Lai uzlabotos publiskā pārvalde. Latvijas Vēstnesis, 07.07.2000., Nr. 252/254 (2163/2165)

²⁰ Balode L. Kā un ko pašvaldības nodrošina iedzīvotājiem? Latvijas Vēstnesis, 11. aprīlis, 2017; Valsts pārvaldes iekārtas likuma, 8. panta ceturta daļa

²¹ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [05.03.2019.]

²² Levits E. Pašvaldību likuma koncepcija. Pieejams: <http://www.public.law.lv/ptilevicpasvaldiba.html> [aplūkots 05.03.2019.]

struktūra organizatoriskā izpratnē un tās stāvoklis valsts pārvaldes sistēmā, kad sākotnēji tiek noteikts tiesisko attiecību regulēšanas mērķis un iestādes darbības virziens, izpildāmās funkcijas, piešķirtas tiesības un noteikti pienākumi, pilnvaras, atbildība.

Jebkura valsts pārvaldes iestāde pastāv kāda konkrēta mērķa dēļ, un, protams, iestādes darbība nedrīkst būt pretrunā ar šo mērķi. Šī neatbilstība var izpausties jebkāda veida rīcībā, nepildot no mērķa izrietošos uzdevumus. Ja mēģina noskaidrot pašvaldību mērķi, tas netieši izriet no likuma "Par pašvaldībām" 3.pantā piedāvātā vietējo pašvaldību jēdziena skaidrojuma. Pantā noteikts, ka pašvaldībām jānodrošina likumos noteiktā funkcija, kā arī likumā "Par pašvaldībām" paredzētajā kārtībā Ministru kabineta doto uzdevumu un pašvaldību brīvprātīgo iniciatīvu izpilde, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses. Vispārinot varētu teikt, ka pašvaldības ir izveidotas, lai noteiktā administratīvā teritorijā iedzīvotāju interesēs īstenotu valsts pārvaldes funkcijas. Tiesību aktos šī mērķa konkretizācija parādās pašvaldību funkcijās un uzdevumos.

Saskaņā ar profesora K.Dišlera pausto viedokli,²³ pēc vispārpieņemtā jēdziena par funkciju bioloģiskā organismā tiek saukta kāda organismam nepieciešama darbība, kura tiek veikta no kāda orgāna kopsakarā ar citu tā paša organisma orgānu darbību. Valstij ir jāveic savi noteikti uzdevumi, un valsts orgānu darbība, veltīta valsts uzdevuma veikšanai, ir valsts funkcija. Katra valsts funkcija ir saistīta ar varu, proti, ar tiesību pielietot funkcijas realizēšanai jeb noteikta uzdevuma veikšanai nepieciešamos līdzekļus. Tāpēc funkcija, kas no socioloģiskā viedokļa ir tikai valsts funkcija, no juridiskā viedokļa, vismaz tiesiskā valstī, ir valsts varas funkcija.

Valsts pārvalde ir organizēta vienotā hierarhiskā sistēmā²⁴. Neviena iestāde vai pārvaldes amatpersona nevar atrasties ārpus šīs sistēmas. Valsts pārvaldes iestādes tiek iedalītas tiešās pārvaldes iestādēs un pastarpinātās pārvaldes iestādēs. Tiešās pārvaldes iestādes ir visas iestādes, kas juridiski pieder pie Latvijas Republikas. Tās ir ministrijas un citas Ministru kabinetam, Ministru prezidentam vai ministram tieši pakļautas pārvaldes iestādes, kā arī to padotībā esošas iestādes. Savukārt pastarpinātās pārvaldes iestādes ir pašvaldību un citu atvasināto publisko tiesību juridisko personu izveidotās iestādes. Attiecībā uz pastarpināto pārvaldi prioritāra ir šo institūciju autonomija, tāpēc padotība Ministru kabinetam attiecībā uz tām nozīmē pārraudzību (tiesiskuma kontroli), proti, valdībai jāgarantē, ka pastarpinātā pārvalde tās autonomā kompetencē nodotos uzdevumus veic tiesiski. Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 9.pantam valsts pārvalde Ministru kabineta vadībā pilda izpildvaras administratīvās funkcijas

---

²³ Dišlers K., 1930, 67.lpp

²⁴ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Pieņemts 06.06.2002.; 6.pants [05.03.2019.]

(valsts pārvaldes funkcijas), kas sastāv no atsevišķiem pārvaldes uzdevumiem un atbildības par to izpildi. Tātad ar valsts pārvaldes palīdzību valsts īsteno un pilda savas funkcijas.

Valsts funkcijas ir valsts atzīts, pastāvīgs, atsevišķs, loģiski saistīts uzdevumu kopums, par kuru realizēšanu atbild valsts. Valsts funkciju vienmēr realizē valsts ar savu institūciju starpniecību, tomēr atsevišķos gadījumos valsts var nodot trešajām pusēm izpildei atsevišķas savas funkcijas uzdevumus vai uzdevumu kopumu. Tātad valsts drīkst deleģēt savu funkciju izpildi arī trešajām personām. Savukārt valsts pārvaldes funkcija ir atsevišķs, loģiski saistīts uzdevumu kopums, par kuru saskaņā ar normatīvajiem aktiem, relatīvi ilgākā laika posmā atbild valsts pārvaldes iestādes.²⁵ Tātad ietvertais termins „relatīvi ilgākā laika posmā” nozīmē to, ka funkcijām jābūt pēc iespējas tādām, lai tās būtiski nemainītos un valsts pārvaldē, kā arī sabiedrībā nostabilizētos. Taču, autores ieskatā, mainoties apstākļiem, šīs funkcijas var mainīties, piemēram, kā tas bija vērojams ekonomiskās krīzes laikā, kā arī, ja valstij pietrūkst līdzekļu šo funkciju izpildes nodrošināšanai. Funkciju noteikšana tiesību normās nevar būt tikai „izskata pēc”, ja valsts pārvaldes iestādes šo funkciju izpildi nespēj nodrošināt.

Tā kā pašvaldības veic daļu no publiskās administrācijas uzdevumiem, kas citādi būtu jāveic valstij pašai, un veic tos obligāti un sabiedriskajiem līdzekļiem, tad valsts ar likumu piešķir vietējām pašvaldībām arī publiskās varas nepieciešamu daļu, kas vajadzības gadījumā var parādīties kā spaidu vara, līdzīgi valsts varai. Starpība ir tikai tā, ka valsts vara ir pirmatnēja, patstāvīga un (vismaz idejā) visu aptveroša - augstākā jeb suverēna vara; turpretim pašvaldību publiskā vara ir derivatīva un ierobežota, t.i. piešķirta no valsts ar likumu, kurā noteiktas šīs varas robežas. Administratīvo tiesību zinātne nostāda vietējās pašvaldības kā publiski tiesiskas juridiskas personas un publisko tiesību subjektus vienā kategorijā ar valsti pašu (lai gan viņas kā faktiski, tā juridiski ir iekļautas valstī un pakļautas valstij). Tāpēc arī vietējo pašvaldību iestādes un amatpersonas ir publiskas iestādes un publiskas amatpersonas, kuru tiesiskajā stāvoklī un juridiskajā darbībā ir daudz kas līdzīgs valsts administratīvo iestāžu un amatpersonu tiesiskajam stāvoklim un juridiskajai darbībai. Tomēr vietējās pašvaldības iestādes un amatpersonas nav valsts orgāni, tie ir citas publiski-tiesiskas juridiskas personas - attiecīgās vietējās pašvaldības orgāni, un ar to arī izskaidrojama un ir juridiski pamatota pašvaldību orgānu zināma patstāvība (kas var būt plašāka vai šaurāka) iepretim valsts administratīvās varas orgāniem. Lai gan vietējās pašvaldības orgāni ieskaitāmi kā valsts administratīvā aparāta sastāvdaļa un viņu darbība parasti

---

²⁵ Staks A., Gabaliņa D., Bērziņš M. Funkciju kartiņu ievades rīka apmācības. 2011.gada 5.aprīlis. Pieejams: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mO9Jp7W7DzQJ:www.mk.gov.lv/file/files/ESfondi/2011/funkciju%2520kartinu%2520ievades%2520rika%2520apmacibas_5apr2011.pdf+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv [aplūkots 05.03.2019.]

ir padota noteiktu valsts administratīvo orgānu uzraudzībai un kontrolei, tomēr viņi tiek atzīti par vairāk atkarīgiem no vietējās pašvaldībā organizētās sabiedrības, nekā no valsts²⁶.

Pašvaldības definīcija sniegta arī Eiropas Vietējo pašvaldību hartā²⁷ (turpmāk tekstā arī Harta). Atbilstoši Hartai pašvaldība nozīmē vietējās varas institūciju tiesības un reālas iespējas likuma robežās regulēt un vadīt būtisku daļu no publiskām lietām vietējo iedzīvotāju interesēs nesot par to atbildību. Konkretizējums, ka pašvaldība nevada visas, bet būtisku daļu no sabiedrības lietām, ir vietā, jo daļa no sabiedriskā sektora funkcijām noteiktā teritorijā ir valsts vai augstāka līmeņa pašvaldību kompetencē. Paskaidrojošajā ziņojumā norādīts, ka 3. pants nosaka būtiskas vietējās pašpārvaldes iezīmes, kā tās saprotamas atbilstoši Hartas mērķiem²⁸.

Latvija, pieņemot likumu „Par pašvaldībām” 1994. gadā, ratificējusi šo starptautisko līgumu. Hartai ir augstāks juridiskais spēks nekā jebkuram nacionālajam tiesību aktam. Citas definīcijas, piemēram, likumā “Par pašvaldībām” sniegtā, ir spēkā tiktāl, ciktāl tās nav pretrunā ar hartu. Šīs definīcijas var papildināt hartā noteikto pašvaldības jēdzienu, taču šo citu likumu teksti nekādā gadījumā nav traktējami pretrunā ar hartu. Arī veids, kādā pašvaldība tiek aprakstīta Valsts pārvaldes iekārtas likumā, nav definīcija, bet tikai hartas definīciju papildinošs vienas pašvaldības īpašības (darboties likuma ietvaros) skaidrojums. Diskutabls ir jautājums par Eiropas Vietējo pašvaldību hartas 2. pantā noteikto, t.i., ka vietējās pašvaldības principam ir jābūt atzītam valsts likumdošanā, un „kur iespējams, konstitūcijā. Daudzās valstīs, ts.k., mūsu kaimiņvalstīs Igaunijā un Lietuvā, principi par pašvaldībām iekļauti valsts konstitūcijā. Tā kā Satversmē nav iekļauti pašvaldību principi, tā joprojām ir aktuāla pašvaldību reformu daļa. Hartas 3. panta pirmā un otrā daļa satur pašvaldības principa formulējumu.

Latvijas Satversmes tiesa ir secinājusi, ka pašvaldības princips izriet no Latvijas Republikas Satversmes 1. pantā minētā demokrātiskas valsts iekārtas principa, kas „aptver minimālo prasību kopumu attiecībā uz vietējās pašpārvaldes organizāciju demokrātiskā tiesiskā valstī”.²⁹

2002. gada 30. aprīlī Saeima pieņēma likumu “Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”, ar kuru Satversmes 101. pantu izteica jaunā redakcijā, tā otrās daļas pirmajā teikumā nosakot, ka “pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi”. Ziņojot atbildīgās komisijas vārdā par likumprojektu trešajā lasījumā, Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Linards Muciņš atzīmēja:

---

²⁶ Dišlers K. 1938, 181. lpp

²⁷ Eiropas Vietējo pašvaldību harta. Pieņemta 15.10.1985.; 3 pants

²⁸ European Charter of Local Self-Government Explanatory Report (ETS No. 122), Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/122.htm> [aplūkots 05.03.2019.]

²⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 30. oktobra spriedums lietā Nr. 2009-04-06

“101.pantā mēs runājam par pašvaldībām. Tātad, no vienas puses, ņemot vērā mūsu Satversmes lakonisko stilu, rodas nelielas problēmas sakarā ar to, ka varbūt ļoti detalizēti nav iespējams atrisināt pašvaldību jautājumus mūsu Satversmē, taču tajā pašā laikā ir iespējams nedaudz kompensēt šo problēmu”³⁰. No teiktā izriet, ka Saeima Satversmes 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ir risinājusi pašvaldību statusa jautājumu. Var secināt, ka, risinot šo jautājumu, Saeimas mērķis citastarp bija arī izpildīt starptautiskās saistības. Arī Satversmes tiesa³¹ ir atzinusi, ka Saeima Satversmes 101. pantā ir nostiprinājusi ne vien personas pamattiesības vēlēt pašvaldību un no tām izrietošās tiesības piedalīties publisko lietu pārvaldīšanā ar vēlētu pašvaldību palīdzību, bet arī – atbilstoši Satversmes lakoniskajam stilam – pašvaldības kā vēlētas pašpārvaldes institūcijas statusu kopumā. No Satversmes 101.panta otrās daļas pirmā teikuma kopsakarā ar Satversmes 1. pantu izriet pašvaldības princips, kas aptver minimālo prasību kopumu attiecībā uz vietējās pašpārvaldes organizāciju demokrātiskā tiesiskā valstī. Likumdevējam atbilstoši Satversmes 101. pantā ietvertajam nosacījumam „likumā paredzētajā veidā” bija pienākums radīt Satversmes 101. pantā garantētās tiesības īstenošanas mehānismu. Par Satversmes 101. pantam atbilstošu var tikt atzīts arī likumdevēja dots deleģējums un tā ietvaros noteikts attiecīgā piedalīšanās veida konkretizējums, kas noteikts ar deleģējuma ietvaros izdotu citu normatīvo aktu.³²

Japiebilst, ka Hartas paskaidrojošajā ziņojumā izteikts šāds viedoklis: “Hartas 2. pants garantē, ka vietējās pašvaldības princips ir ietverts rakstītā likumā. Ņemot vērā šā principa svarīgumu, vēlams, lai tas būtu ietverts konstitūcijā. Taču ir atzīts, ka valstīs, kurās konstitūcijas grozīšanas procedūra ir sarežģīta, drīkst neiekļaut vietējās pašvaldības principu konstitūcijā. Valstis, kuru konstitūcija ir apkopota vairākos dokumentos un avotos, varētu saskarties ar specifiskām grūtībām vai pat nebūt spējīgas izpildīt šīs prasības”³³.

Autores ieskatā Satversmes 101. pants pilnībā nenodrošina pašvaldības principa atzīšanu, tāpēc no Hartas 3. panta pirmā un otrā daļā ietvertā regulējuma izriet tiešs norādījums, kādus pašvaldību raksturojošus elementus ieteicams ietvert Latvijas Republikas Satversmē. Lai gan arī Latvijas Pašvaldību savienība (turpmāk- LPS) rosinājusi, ka pašvaldību tiesības un principi būtu

---

³⁰ Saeimas 2002. gada 30. aprīļa ārkārtas sēdes stenogramma (nepublicēta)

³¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 16. aprīļa lēmums lietā nr. 2007-21-01. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=174216> [aplūkots 05.03.2019.]

³² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 864 lpp

³³ European Charter of Local Self-Government Explanatory Report (ETS No. 122), Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/122.htm> [aplūkots 05.03.2019.]

jānostiprina valsts pamatdokumentā - Satversmē, tomēr no valdības puses šis priekšlikums atbalstu nav guvis, pamatojot to, ka patlaban Saeimā pārstāvētās koalīcijas partijām pašvaldību principa nostiprināšana Satversmē nav prioritārs jautājums. Autore iesaka ņemt vērā Hartas noteikumus un pašvaldību principus nostiprināt Satversmē, papildinot 101.pantu ar trešo daļu ar: „Pašvaldība vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulē un vada nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs. Šīs tiesības realizē padomes vai pārstāvju sapulces, kuru locekļus brīvi ievēlē aizklāti balsojot uz vienlīdzīgu, tiešu un vispārēju vēlēšanu tiesību pamata; tām var būt pakļautas izpildinstitūcijas. Šis princips nekādā veidā neietekmē tiesības izmantot pilsoņu sapulces, referendumus vai jebkuru citu pilsoņu tiešās līdzdalības formu, kur to pieļauj likums”.

2. PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA STATUSS UN TĀ KANDIDĀTAM IZVIRZĀMĀS PRASĪBAS

Domes deputātu skaitu nosaka Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums, un saskaņā ar to atbilstoši iedzīvotāju skaitam novados ir 9, 15 vai 17 deputāti, republikas pilsētās ir 13 vai 15 deputāti un Rīgā – 60 deputāti³⁴. 2017.gada 3.jūnijā Latvijas pašvaldībās notika republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanas, kurās tika ievēlēti 1614 deputāti. Līdz šīm vēlēšanām pašvaldību domēs bija 1618 deputāti. Vidēji valstī uz vienu pašvaldības deputātu 2017.gada beigās bija 1319 iedzīvotāji.³⁵

Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 8. pants nosaka, kam ir tiesības kandidēt domes vēlēšanās un iegūt deputāta statusu, savukārt minētā likuma 9. pantā ir noteikts, kuras personas nevar pieteikt savu kandidatūru un nevar tikt ievēlētas.

Latvijas Republikā tiesības kandidēt domes vēlēšanās ir:

- 1) Latvijas pilsonim;
- 2) Eiropas Savienības pilsonim, kurš nav Latvijas pilsonis, bet ir reģistrēts Iedzīvotāju reģistrā;
- 3) vēlēšanu dienā sasniegusi 18 gadu vecumu;
- 4) ir reģistrēta vēlētāju reģistrā;
- 5) uz kuru neattiecas neviens no Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 9.pantā minētajiem ierobežojumiem;
- 6) kandidātu saraksta iesniegšanas dienā atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:
  - tā ir bez pārtraukuma reģistrēta dzīvesvietā attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā vismaz pēdējos 10 mēnešus;
  - tā ir attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā nostrādājusi (kā darba ņēmējs vai pašnodarbinātais atbilstoši likumam "Par valsts sociālo apdrošināšanu") vismaz pēdējos četrus mēnešus;
  - tai attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā pieder likumā noteiktajā kārtībā reģistrēts nekustamais īpašums.

³⁴ Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]

³⁵ Par Latvijas Republikas 2017.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem. Latvijas Republikas Valsts kontroles atzinums. 2018.

Kā arī saskaņā ar Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 9. pantu, domes vēlēšanām nevar pieteikt par kandidātiem un domē nevar ievēlēt personas:

- 1) kuras izcieš sodu brīvības atņemšanas vietās;
- 2) kuras likumā paredzētajā kārtībā atzītas par rīcības nespējīgām;
- 3) kuras ir sodītas par smagu vai sevišķi smagu noziegumu, izņemot personas, kuras ir rehabilitētas vai kurām sodāmība dzēsta vai noņemta;

4) kuras Krimināllikumā paredzētā nodarījuma izdarīšanas laikā atradušās nepieskaitāmības stāvoklī, ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī vai arī pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas saslimušas ar psihisku slimību, kas tām atņēmusi iespēju saprast savu rīcību vai to vadīt, un kurām sakarā ar to piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis vai arī lieta izbeigta bez šāda piespiedu līdzekļa piemērošanas;

5) kuras pēc 1991.gada 13.janvāra darbojušās PSKP (LKP), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās;

6) kuras ir vai ir bijušas PSRS, Latvijas PSR vai ārvalstu valsts drošības dienestu, izlūkdienestu vai pretizlūkošanas dienestu štata darbinieki;

7) kuras ir sodītas ar aizliegumu kandidēt Saeimas, Eiropas Parlamenta, republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanās, izņemot personas, kuras ir rehabilitētas vai kurām sodāmība dzēsta vai noņemta;

8) Domes vēlēšanām Latvijas Republikā nevar pieteikt par kandidātu un domē nevar ievēlēt Eiropas Savienības pilsoni, kuram tiesības kandidēt un tikt ievēlētam ir liegtas ar tiesas spriedumu Eiropas Savienības dalībvalstī, kuras pilsonis viņš ir.³⁶

Ne Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā, ne Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā pašvaldības deputātam nav noteikts konkrēts zināšanu loks, izglītības pakāpe vai izglītības standarti. Lai gan izglītība ir vispāratzīts kritērijs, tiesību akti nenosaka, ka kandidātam ir nepieciešama augstākā izglītība. Jautājums par juridiskajiem nosacījumiem, proti, kādām prasībām vajadzētu atbilst deputātam, ir bijis diskusiju temats vairākkārt. Savulaik latviešu publicists, valodnieks, vēsturnieks un politiķis V. Lācis piedāvāja, ka deputātam vajadzētu augstāko izglītību un izziņu, ka viņš ir garīgi vesals³⁷. Tomēr valsts tiesībnieki un politologi šos priekšlikumus noraidīja.

---

³⁶Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]; 9. pants

³⁷Balode L. Deputāta kompetence pašvaldības darbā. Kādai tai jābūt? Latvijas Vēstnesis, 12. septembris, 2017

Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) vecākais padomnieks Dr.oec. M. Pūķis norādījis, ka, ja runā par zināšanām, tad deputātam būtu vēlamas vismaz pamatzināšanas par publisko pārvaldi (no angļu val. - *Public management, Public administration*) un politiku. Zināšanu minimumā varētu ietvert sekojošo:

- 1) izpratni par dalīto suverenitāti (populārāko starptautisko organizāciju, Eiropas Savienību, Latvijas Republikas un pašvaldību kompetenci – tiesībspēju un rīcībspēju), kas ļautu atšķirt pašam deputāta kandidātam, kuri programmas solījumi attiecas uz nākamo darbu, kuri attiecas uz citiem varas mērogiem;
- 2) izpratni par valsts pārvaldes un pašvaldības organizāciju, jo vajadzētu zināt, kas ir subsidiaritātes princips un kas ir proporcionalitātes princips;
- 3) izpratni par to, kādus ierobežojumus uzliks likumi viņa cilvēktiesībām, no kā visa ierastā sadzīvē nāksies atteikties, kļūstot par deputātu;
- 4) izpratni par politikas īstenošanas formām – darbību partijā un organizētajā pilsoniskajā sabiedrībā, politikas izskaidrošanu un popularizēšanu medijos³⁸.

M.Pūķis arī norādījis, ka šobrīd deputātam nav noteikts izglītības standarts, taču ir zinātnes nozares, kuras var apgūt augstskolā. Visatbilstošākā nozare ir sabiedrības vadība (vadībzinātnes apakšnozare), savukārt mazāk piemērotas ir politikas zinātnes apakšnozares, tādas kā socioloģijas apakšnozares, psiholoģijas vai antropoloģijas apakšnozares, jo tajās nemāca vadīt valsti vai pašvaldību. Protams, ir arī citas izglītības iespējas, kas veicina vienu vai citu deputāta darba prasību³⁹.

Lai gan autore uzskata, ka izglītības nepieciešamība deputātiem būtu nepieciešama, tomēr nevēlētos piekrist LPS vecākā padomnieka M. Pūķa izteiktajam viedoklim par deputātu zināšanu minimumu, kas aprobežojas ar valsts teorijas dažu jautājumu vispārīgu izpratni. Arī termins „izpratne”, nevar uzskatīts par „izglītību” vai „praktisku pieredzi”.

Te arī jānorāda, ka LPS un žurnāla "Logs" redakcijas izdotajā "Pašvaldības deputāta rokasgrāmata"⁴⁰ ir pieejama teorētiskā sadaļa, kas būtu jāzina pašvaldības deputātam. Šāda rokasgrāmata izdota jau piekto reizi. Gan LPS, gan VARAM, gan deputāti uzsvēruši šīs deputātu rokasgrāmatas nozīmi, norādot, ka tajā iekļautā informācija palīdz jaunievelētajiem deputātiem orientēties normatīvo aktu lokā un saprast deputāta pilnvaras un kompetenci. Tiek uzskatīts, ka

---

³⁸ Balode L. 12. septembris, 2017

³⁹ Ibid

⁴⁰ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, 2017, jūlijs/augusts, Nr. 6(264)

LPS "Pašvaldības deputāta rokasgrāmata" var kalpot kā labs palīgs un izziņas avots pašvaldību deputātiem ikdienas darbā, risinot pašvaldības iedzīvotājiem būtiskus jautājumus⁴¹.

Autores ieskatā šāds viedoklis ir vērtējams kritiski. Autore nevar nosaukt nevienu publiskās pārvaldes amatu, kur netiek prasīta izglītība, un var aprobežoties ar izpratni par jomas darbību, izlasot nozares rokasgrāmatu. Zināšanu nepieciešamība par pašvaldības darbu, izriet arī no likuma „Par pašvaldībām” 6. pantā uzskaitītajām pašvaldības kompetencēm. Piemēram, minētā likuma 14. panta otrā daļa nosaka, ka lai izpildītu savas funkcijas, pašvaldībām likumā noteiktajā kārtībā ir pienākums:

- 1) izstrādāt pašvaldības teritorijas attīstības programmu un teritorijas plānojumu, nodrošināt teritorijas attīstības programmas realizāciju un teritorijas plānojuma administratīvo pārraudzību;
- 2) izstrādāt un apstiprināt pašvaldības budžetu;
- 3) racionāli un lietderīgi apsaimniekot pašvaldības kustamo un nekustamo mantu;
- 4) iekasēt nodokļus un nodevas;
- 5) atbilstoši paredzētajām saistībām realizēt valsts investīciju programmā iekļautos projektus;
- 6) atbilstoši apstiprinātajam pašvaldības budžetam racionāli un lietderīgi izlietot pašvaldības finanšu līdzekļus;
- 7) sniegt Ministru kabinetam un ministriem informāciju jautājumos, kas saistīti ar attiecīgās pašvaldības darbību;
- 8) uzkrāt, izmantot un saglabāt līdz nodošanai valsts arhīvā dokumentus, kas radušies pašvaldību darbībā.⁴²

Kā arī papildus tam, savu funkciju izpildes nodrošināšanai likumā noteiktajos gadījumos pašvaldības izdod saistošus noteikumus.⁴³ Autore kritiski raugas uz to, ka šīs funkcijas var realizēt bez zināšanām lietvedībā, nodokļu jautājumos, apsaimniekošanā, projektu vadībā, likumdošanā utml.

Izglītības nepieciešamas pieprasīšanas trūkums saistāms arī ar to, ka deputāta kandidāta vecuma cenzs ir – „*vēlēšanu dienā sasniegusi 18 gadu vecumu*”.⁴⁴ Pie šādiem apstākļiem nav iespējams no deputāta kandidāta prasīt praktisku pieredzi amatā valsts iestādē, uzņēmējdarbībā vai augstāko izglītību vadības zinības, politikā vai tiesību zinātnē.

---

⁴¹ Balode L. 12. septembrī, 2017

⁴² Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994.; 3. pants [05.03.2019.]; 14. panta otrā daļa.

⁴³ Ibid, 14. panta trešā daļa

⁴⁴ Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]; 8. pants

Te gan jānorāda, ka deputātu kandidātu vidējais vecums – 45,6 gadi (iepriekšējās vēlēšanās – 44,8 gadi). Pēc deputātu kandidātu vecuma visvairāk 2017. gada pašvaldību vēlēšanās kandidātu bija vecuma grupā no 41 līdz 50 gadiem – 2305 kandidāti (25,77%). Tālāk sekoja vecuma grupa no 51 līdz 60 gadiem – 2246 kandidāti (25,11%), vecuma grupa no 31 līdz 40 gadiem – 2028 kandidāti (22,67%), vecuma grupa no 21 līdz 30 gadiem – 1157 kandidāti (12,93%), vecuma grupa no 61 līdz 70 gadiem – 909 kandidāti (10,16%) un vecuma grupa no 71 līdz 80 gadiem – 189 kandidāti (2,11%). 19 gadus veci bija 42 kandidāti (0,47%), 20 gadus veci – 38 kandidāti (0,42%), vecāki par 80 gadiem bija 12 deputātu kandidāti (0,13%), bet 18 gadus veci – desmit kandidāti (0,11%).⁴⁵ Tātad deputātu skaits, vecumā no 18-20 gadiem, kuriem visticamāk, nav augstākās izglītības ir 90 personas. Vēl viens rādītājs, kas izslēdz nepieciešamību pēc izglītības ir tas, ka lielākoties (sevišķi mazākās pašvaldībās) par pašvaldību deputātiem tiek ievēlētas personas, kas jau arī iepriekš strādājušas domē. Tas nozīmē, ka šīm personām ir jau praktiska pieredze pašvaldības deputāta amatā. Piemēram, no 118 pašvaldībām 30 novadus un divas lielās pilsētas vadīs priekšsēdētāji, kuri šajā amatā ir ievēlēti pirmo reizi. Dažos novados, kuru līdzšinējie vadītāji uz šo posteni vairs nepretendēja vai vēlēšanās nekandidēja, varas pēctecība bija jau iepriekš sagatavota un prognozēta⁴⁶.

Pastarpināti par izglītības vai darba pieredzes nepieciešamību pašvaldību deputāta kandidātam liecina Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 17. panta pirmā daļa, kurā noteikts, ka kandidātu sarakstam jāpievieno šādi dokumenti:

1) kandidātu sarakstā ietvertā kandidāta parakstīts paziņojums, ka viņš piekrīt kandidēt attiecīgajās domes vēlēšanās un piekrīt savu personas datu apstrādei, kas veicama saskaņā ar šā likuma prasībām;

2) kandidātu sarakstā ietvertā kandidāta parakstīta deklarācija, ka viņš atbilst šā likuma 8.panta prasībām un uz viņu neattiecas šā likuma 9.pantā minētie ierobežojumi;

3) šādas katra sarakstā ietvertā kandidāta parakstītas ziņas:

a) kandidāta vārds, uzvārds, dzimšanas gads, datums un mēnesis, dzimums, ja vēlas, — arī tautība,

b) personas kods,

c) ārvalsts pilsonība (pavalstniecība), ja tāda ir,

d) reģistrētā dzīvesvieta Latvijā (republikas pilsēta vai novads),

---

⁴⁵ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, 2017, jūlijs/augusts, Nr. 6(264)

⁴⁶Ibid

e) darbavietas un ieņemamie amati (arī amati politiskajās partijās, reliģiskajās organizācijās, arodbiedrībās, biedrībās un nodibinājumos) vai — ja darbavietas nav — nodarbošanās, statuss,

f) kādas izglītības iestādes beidzis (kurā gadā, kādā specialitātē vai programmā),

g) pašnovērtējums par latviešu valodas prasmi,

h) ir vai nav sadarbojies ar PSRS, Latvijas PSR vai ārvalstu valsts drošības dienestiem, izlūkdienestiem vai pretizlūkošanas dienestiem kā šo dienestu ārštata darbinieks, aģents, rezidents vai konspiratīvā dzīvokļa turētājs,

j) ja kandidāts ir citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis, — kandidāta apliecinājums, ka Eiropas Savienības dalībvalstī, kuras pilsonis viņš ir, viņam nav ar tiesas spriedumu liegtas tiesības kandidēt un tikt ievēlētam.⁴⁷

Minētā norma ir visai pretrunīga, jo 18 gadīgai personai faktiski nav atbilstošas darba pieredzes (tiesību normas nosaka kādos darbos var nodarbināt nepilngadīgas personas), kā arī nav iegūta augstākā izglītība (persona tikko beidz vidusskolu).

Autore vēlas vērst uzmanību uz to, ka daudziem amatiem ir noteikti vecuma cenzi, piemēram:

- 1) Saeimā var ievēlēt katru Latvijas pilsoni, kurš vēlēšanu dienā ir vecāks par 21 gadu⁴⁸;
- 2) Par tiesnesi var būt persona, kas sasniegusi 30 gadu vecumu⁴⁹;
- 3) Par zvērinātiem advokātiem var uzņemt personas, kas sasniegušas divdesmit piecu gadu vecumu.⁵⁰

Tādējādi ir būtiski, ņemot vērā pašvaldības kompetenci, palielināt deputāta kandidāta vecuma cenzu uz 21 gadu, kā arī noteikt amata kandidātam augstākās izglītības nepieciešamību, vadības prasmes un iemaņas, spēju darboties komandā un izpratni publiskās pārvaldes jautājumos. Vēl kā papildus ieteikums būtu izmantot Latvijas pašvaldību mācība centra resursus, kas piedāvā dažādus kursus, seminārus pašvaldības iestāžu darbiniekiem. Arī citas iestādes izmanto izglītības iespēju par dažādiem jomas aspektiem, izejot dažādus pilnveides kursus. Autore uzskata, ka tādiem deputātiem, kas būtu ievēlēti pirmo reizi, un nav bijusi tieša pieredze pašvaldības deputāta amata pienākumu izpildē, būtu jāuzliek par pienākumu kursa programmas par pašvaldības deputāta amata pienākumiem un lietvedību apgūšanā 6 mēnešu laikā no ievēlēšanas.

---

⁴⁷ Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]; 17. panta pirmā daļa

⁴⁸ Saeimas vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 25.05.1995. [12.02.2018.]; 4. pants

⁴⁹ Par tiesu varu: LR likums. Pieņemts 15.12.1992. [28.11.2018.]; 51. pants

⁵⁰ Latvijas Republikas Advokatūras likums: LR likums. Pieņemts 27.04.1993. [23.11.2017.]; 14. pants

Papildus autore vēlas vērst uzmanību uz vēl dažām nepilnībām Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 8. panta otrajā daļā, attiecībā uz prasībām pašvaldības deputātam:

1) kandidātu saraksta iesniegšanas dienā atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:

- tā ir bez pārtraukuma reģistrēta dzīvesvietā attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā vismaz pēdējos 10 mēnešus;

- tā ir attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā nostrādājusi (kā darba ņēmējs vai pašnodarbinātais atbilstoši likumam "Par valsts sociālo apdrošināšanu") vismaz pēdējos četrus mēnešus;

- tai attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā pieder likumā noteiktajā kārtībā reģistrēts nekustamais īpašums.⁵¹

Autore tomēr nevēlētos piekrist šim „paplašinātajam” personas piesaistes pašvaldībai uzskaitījumam.

Valstī ir radīta sistēma, kuras ietvaros adresātam ir pienākums būt sasniedzamam deklarētās dzīvesvietas adresē vai deklarācijā norādītajā papildu adresē. Saskaņā ar Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 4 panta pirmo daļu, dzīvesvietas maiņas gadījumā attiecīgās personas pienākums ir mēneša laikā, kopš tā pastāvīgi dzīvo jaunajā dzīvesvietā, deklarēt to dzīvesvietas deklarēšanas iestādē. Likuma mērķis ir panākt, lai persona būtu sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību⁵². Dzīvesvieta ir jādeklarē personai, kura maina dzīvesvietu vai kura līdz šim nav deklarējusi dzīvesvietu. Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 3. pantā sniegta dzīvesvietas definīcija, kas nosaka, ka dzīvesvieta ir jebkura personas brīvi izraudzīta ar nekustamo īpašumu saistīta vieta (ar adresi), kurā persona labprātīgi apmetusies ar tieši vai klusējot izteiktu nodomu tur dzīvot, kurā dzīvot tai ir tiesisks pamats un kuru šī persona atzīst par vietu, kur tā sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Personai ir tiesisks pamats apmesties uz dzīvi noteiktā nekustamā īpašumā, ja tai pieder šis nekustamais īpašums, attiecībā uz to ir noslēgts īres vai nomas līgums vai šā īpašuma lietošanas tiesības tā ieguvusi uz laulības, radniecības, svainības vai cita likumiska vai līgumiska pamata⁵³.

Jānorāda, ka pašlaik dzīvesvietas deklarēšanas mērķis vairs neaptver tikai personas sasniedzamības nepieciešamību tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Te jāņem vērā arī sekas, gan faktiskās, gan juridiskās, ko šāda deklarēšanās rada. Deklarētā dzīvesvieta nosaka

⁵¹ Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]; 8 panta otrā daļa

⁵² Dzīvesvietas deklarēšanas likums: LR likums. Pieņemts 20.06.2002. [01.07.2016.]

⁵³ Ibid

ienākuma nodokļa maksāšanas vietu, tā saistīta ar personas tiesībām pieprasīt un saņemt sociālo palīdzību vai palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā un ir tiesisks priekšnoteikums personas dalībai pašvaldību vēlēšanās, kā arī dzīvesvietas deklarēšanai ir nozīme, lai bērns ietu pašvaldības pirmskolas izglītības iestādē utt. Jāpiebilst, ka ir pašvaldības, kas lai piesaistītu plašāku deklarējošos iedzīvotāju skaitu, paredz arī dažādas bonusu sistēmas, izdodot pašvaldības iedzīvotāju lojalitātes kartes, kas nosaka dažādus atvieglojumus sabiedriskajā transportā, komercpakalpojumu un kultūras pasākumu atlaides utml. Tas nozīmē, ka dzīvesvietas deklarēšanas mērķis kļuvis plašāks. Dzīvesvietu atbilstīga deklarēšana un sistēmas funkcionēšana visā valsts teritorijā ir valsts, nevis individuālu pašvaldību interese. Gan visas valsts mēroga interese, gan vietējības aspekta neesība deklarēšanās sistēmas funkcionēšanā norāda uz to, ka dzīvesvietas deklarēšanās sistēmas funkcionēšana ir valstij, nevis pašvaldībām piekritīga funkcija. Arī likumā „Par pašvaldībām”⁵⁴ iedzīvotāju dzīvesvietu reģistrācijas funkcija ir akceptēta kā valsts funkcija, kura uzdota pašvaldībai, nevis kā pašvaldību autonomā funkcija.

Tādējādi ņemot vērā minēto, autore nesaskata vajadzību pašvaldības deputātiem noteikt plašākas piesaistes konkrētai teritorijai nekā dzīvesvietas deklarēšana.

Autores ieskatā neskaidra ir arī prasība pēc pašvaldības deputāta kandidāta „*pašnovērtējuma par latviešu valodas prasmi*”, kas jānorāda pašvaldību kandidātu sarakstā.⁵⁵

Valsts valodas likums nosaka valsts valodas lietošanu un aizsardzību valsts un pašvaldību iestādēs, tiesās un tiesu sistēmai piederīgās iestādēs, kā arī citās iestādēs, organizācijās un uzņēmumos (uzņēmēj sabiedrībās), izglītības sfērā un citās sfērās Valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī to uzņēmēj sabiedrību darbiniekiem, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, jāprot un jālieto valsts valoda tādā apjomā, kāds nepieciešams viņu profesionālo un amata pienākumu veikšanai.⁵⁶

Savukārt Ministru kabineta 2009.gada 7.jūlija noteikumos 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” ir

---

⁵⁴ Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994.; 3. pants [05.03.2019.]

⁵⁵ Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]; 17. panta pirmās daļas g punkts

⁵⁶ Valsts valodas likums: LR likums. Pieņemts 09.12.1999. ; 6. panta pirma daļa

iekļauta prasība pašvaldības deputātiem zināt valsts valodu augstākajā C pakāpē.⁵⁷ Kā norādīts minētajā Noteikumu Nr. 733 punktā, C līmeņa 1. pakāpe nozīmē to, ka persona spēj brīvi sarunāties, pietiekami izvērsti izteikt un pamatot savu viedokli par dažādām tēmām, lasa un saprot dažāda satura un sarežģītības tekstus, spēj uzrakstīt dažādus lietišķos dokumentus (piemēram, ieteikumus, raksturojumus, oficiālas vēstules), kā arī citus tekstus, bez grūtībām uztver un saprot dabiskā un raitā tempā runātus atšķirīgas struktūras tekstus par dažādām tēmām.

Jāpiemin, ka šo prasību par valsts valodas pārzināšanu augstākajā pakāpē 2012. gadā Satversmes tiesā apstrīdējuši deputāti Nataļja Čehova un Valērijs Kravcovs. Deputāti uzskatīja, ka apstrīdētais regulējums nosakot atšķirīgu attieksmi pret pašvaldību domju deputātiem atkarībā no viņu dzimtās valodas un etniskās izcelsmes.⁵⁸ Minētajā lietā Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 101. panta otrās daļas trešajā teikumā ietvertā prasība, ka pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda, nostiprināta arī likumā „Par pašvaldībām”. Šā likuma 3. panta trešā daļa noteic, ka darba valoda pašvaldības domē un tās izveidotajās institūcijās un iestādēs ir latviešu valoda. Tas nozīmē, ka pašvaldības darbā gan saziņas valoda, gan lietvedībā un dokumentos lietojamā valoda, gan arī darba sanāksmju valoda ir latviešu valoda. Tātad prasība par latviešu valodas lietošanu pašvaldību darbā, kura ietver arī pašvaldību domju deputātu pienākumu prast valsts valodu un to lietot, ir konstitucionāli nostiprināta un neierobežo personai Satversmes 101. pantā noteiktās pamattiesības. Satversmes 4. panta pirmais teikums, saskaņā ar kuru valsts valoda ir latviešu valoda, ir spēkā kopš 1998. gada 6. novembra. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka „valsts valodas konstitucionālais statuss juridiski nostiprina Latvijas iedzīvotāju tiesības un arī pienākumu lietot latviešu valodu kā mutvārdu, tā arī rakstveida saziņā”⁵⁹. Savukārt 2002. gada 24. maijā stājās spēkā Satversmes 101. panta otrās daļas trešais teikums, kas noteic, ka pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda. Tātad konstitucionāli nostiprināta prasība pašvaldību darbā lietot latviešu valodu nemainīgi pastāv jau ilgu laiku. Var secināt, ka pašvaldību domju deputātiem un citām valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonām izvirzītās prasības par valsts valodas zināšanām Latvijā ir ilgstošas un nemainīgas valsts politikas rezultāts, kas normatīvi nostiprināts Satversmē un likumos. Lai konsekventi īstenotu šo valsts politiku un sasniegtu apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi, Ministru kabinets jau iepriekš izvirzītās prasības par valsts valodas zināšanām ir konkretizējis, nosakot attiecīgu līmeni un

---

⁵⁷ Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi: MK noteikumi Nr. 733. Pieņemti 07.07.2009.[01.06.2018.]

⁵⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2013. gada 7. novembra spriedums lietā Nr. 2012-24-03

⁵⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106

pakāpi. Apstrīdētais regulējums, kas uzliek deputātiem par pienākumu prast valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē, nodrošina valsts valodas lietošanu pašvaldības darbā, tādējādi sekmējot demokrātiski leģitimētas vietējās pārvaldes darbības efektivitāti.⁶⁰

Valsts valodas prasmi apliecina Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts izglītības satura centra izsniegta valsts valodas prasmes apliecība, kurā norādīts valsts valodas prasmes līmenis un pakāpe. Šāda apliecība nav vajadzīga personām, kas ieguvušas pamata, vidējo vai augstāko izglītību akreditētās programmās latviešu valodā vai kuras apguvušas akreditētu mazākumtautību izglītības programmu un kārtojušas centralizēto eksāmenu latviešu valodā (mazākumtautību izglītības programmās 9.klasei) vai centralizēto eksāmenu latviešu valodā 12.klasei, ko apliecina pamatizglītības vai vispārējās vidējās izglītības sertifikāts⁶¹.

Ņemot vērā analizēto, autore uzskata, ka prasība pēc valsts valodas zināšanu augstākās pakāpes deputātiem nostiprināma arī Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā.

Jānorāda, ka pašlaik pašvaldībam ir izstrādāti arī ētikas kodeksi, kuros ietvertas arī prasības pēc pašvaldības darbinieku, tostarp deputātu, ētiskas rīcības. Arī KNAB vērsis uzmanību uz to, ka ētikas principu un normu ievērošana valsts pārvaldē nav katras valsts amatpersonas personīga lieta. Rīkoties ētiski ir pienākums, kuru nosaka valsts amatpersonas profesionālā loma – izmantot tai uzticēto varu tikai sabiedrības interesēs⁶². Ētiska rīcība pašvaldības darbiniekiem noteikta nevien darba laikā, bet arī ārpus darba. Tas nozīmē, ka pašvaldības deputāta amata darbībā būtisks ir arī „nevainojamas reputācijas” jēdziens. Pašvaldības deputāts nedrīkstētu darīt neko tādu, kas varētu graut viņa reputāciju vai pašvaldības reputāciju kopumā, kā arī sabiedrības uzticēšanos valsts pārvaldei. Tas nenozīmē, ka pašvaldības deputātam jābūt nevainojamam indivīdam, bet gan to, ka viņš nedrīkst rīkoties diskreditējoši ne savā darbā, ne citās darba aktivitātēs, pat ne privātajā dzīvē, tādējādi darot negodu pašvaldībai. Tāpēc autore ieteiktu noteikt pašvaldības deputāta kandidātam prasību pēc nevainojamas reputācijas.

Ņemot vērā nodaļā analizēto, autore iesaka precizēt Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 8. pantu un noteikt to šādā redakcijā:

„ (1) Latvijas Republikā tiesības kandidēt domes vēlēšanās ir:

1) Latvijas pilsonim;

⁶⁰Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2013. gada 7. novembra spriedums lietā Nr. 2012-24-03

⁶¹Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi. Ministru kabineta noteikumu Nr.733. Pieņemti 07.07.2009.[01.06.2018.]

⁶²Publiskās pārvaldes ētika. Pieejams: <https://www.knab.gov.lv/lv/education/training/ethics/> [aplūkots 03.04.2019.]

2) Eiropas Savienības pilsonim, kurš nav Latvijas pilsonis, bet ir reģistrēts Iedzīvotāju reģistrā.

(2) Tiesības kandidēt ir personai, kura vēlēšanu dienā sasniegusi 21 gadu vecumu, ir reģistrēta vēlētāju reģistrā, uz kuru neattiecas neviens no šā likuma 9.pantā minētajiem ierobežojumiem un tā ir bez pārtraukuma reģistrēta dzīvesvietā attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā vismaz pēdējos 10 mēnešus.

(3) Kandidāts, ievērojot šā likuma nosacījumus, Latvijas Republikā var kandidēt tikai vienā domē.

(4) Ja Eiropas Parlamenta vēlēšanas un domes vēlēšanas notiek vienlaikus, kandidāts var kandidēt tikai vienās vēlēšanās.

(5) Kandidātam jāatbilst sekojošām prasēm:

- 1) valsts valodas prasmes augstākajā līmenī;*
- 2) tā ir ieguvusi augstāko profesionālo vai akadēmisko izglītību, kā arī maģistra vai doktora grādu;*
- 3) vadības prasmes un iemaņas;*
- 4) spēja darboties komandā;*
- 5) izpratne publiskās pārvaldes jautājumos;*
- 6) nevainojama reputācija”.*

3. PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

Primāri pašvaldības deputāta tiesības un pienākumus nosaka Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums, kurā uzskaitītas deputāta tiesības un pienākumi gan domes sēdē, gan ārpus tās, kā arī likums “Par pašvaldībām”.

Būtiskākās deputāta tiesības ir balsstiesības domes sēdē par jebkuru jautājumu, izņemot tādu jautājumu, kurā deputāta balsojums var radīt bažas par interešu konfliktu. Šādā gadījumā deputātam no balsojuma būtu jāatturas.

Deputātam domes sēdē ir šādas tiesības:

- 1) vēlēt visas institūcijas un amatpersonas, kas saskaņā ar likumu vai domes lēmumu ir jāievēlē attiecīgajā pašvaldībā;
- 2) tikt ievēlētam domes institūcijās un amatos, ja citos likumos nav noteikti ierobežojumi;
- 3) iesniegt priekšlikumus vai izteikt viedokli par domes izveidojamo institūciju sastāvu un atsevišķu amatpersonu kandidatūrām;
- 4) iesniegt priekšlikumus, izteikt piezīmes un iebildumus par sēdes darba kārtību, apspriežamo jautājumu būtību un izskatīšanas secību;
- 5) iesniegt lēmumu un citu dokumentu projektus, kā arī priekšlikumus par grozījumiem tajos;
- 6) piedalīties debatēs, uzdot jautājumus, sniegt uzziņas;
- 7) pēc balsošanas izteikties par balsošanas motīviem;
- 8) ierosināt jautājumu par attiecīgās pašvaldības kapitālsabiedrību vai iestāžu darba pārbaudīšanu⁶³.

Deputātam domē ir pienākumi:

- piedalīties domes sēdēs, kā arī tās institūcijas sēdēs, kuras sastāvā viņš ievēlēts;
- ievērot Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma, kā arī attiecīgās domes nolikuma un sēžu reglamenta prasības;
- izpildīt domes, tās priekšsēdētāja un to institūciju vadītāju norādījumus un uzdevumus, kuru sastāvā deputāts ievēlēts⁶⁴.

⁶³ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.]; 5. pants

⁶⁴ Ibid, 8. pants

Ja deputāts nevar ierasties uz domes sēdi vai attiecīgās institūcijas sēdi, viņam līdz sēdes sākumam par to jāpaziņo domes priekšsēdētājam vai tās institūcijas vadītājam, kuras sastāvā viņš ievēlēts. Deputāts ar balsstiesībām piedalās arī tās domes institūcijas darbā, kuras sastāvā viņš ievēlēts. Līdzīgi kā domes sēdē arī institūciju darbā deputāts drīkst balsot par jebkuru jautājumu, izņemot tādu jautājumu, kurā deputāta balsojums var radīt bažas par interešu konfliktu. Šādā gadījumā deputātam no balsojuma būtu jāatturas.

Tādējādi jāpiekrīt Satversmes tiesas tieņša Jāņa Neimaņa viedoklim, ka dome pēc savas būtības ir diskusiju forums, kurā deputāti ar savu runu atklātās sēdēs cenšas pārliecināt citus deputātus par noteiktu lēmumu saturu, kur izskan gan “par”, gan “pret” argumenti. Tādējādi tas ir domes darbam piederīgi un nepieciešami, ka domes sēdēs deputāti saka runas, diskutē, iegūst informāciju (tostarp, uzdodot jautājumus) pirms lēmumu pieņemšanas. Jēdzienā “lēmuma pieņemšana” ietilpst ne tikai nobalsošana par lēmumu, bet jo īpaši – lēmuma projekta apspriešana. Tādēļ deputāta runas tiesības ir būtiskas, lai lēmuma projekts būtu patiešām apspriests pirms tā pieņemšanas. Savukārt, lai lēmuma projektu varētu apspriest, deputātam jānodod iespēja ar to iepazīties pietiekamu laiku iepriekš.⁶⁵

Likuma “Par pašvaldībām” 23.pants noteic, ka pilsētas domes (pagasta padomes) darba organizāciju nosaka attiecīgās pašvaldības nolikums. Pašvaldības nolikums ir koleģiāla orgāna – pašvaldības domes – izdotas tiesību normas, kuras attiecas uz pašas pašvaldības iekšējo organizāciju un darbības procesu norisi (pašpārvaldi) un saista attiecīgās pašvaldības pārvaldi. Pašvaldības darbību organizējošām normām ir jāatbilst citām tiesību normām (Satversmei, likumiem, noteikumiem un pašvaldības saistošajiem noteikumiem)⁶⁶.

Pašvaldības domes tiesības pašai noteikt sava darba organizāciju un darba kārtību (procesu) ir pašvaldības domes iekšējās autonomijas izpausme. Šāda autonomija domei nepieciešama, lai tā varētu visefektīvākajā veidā pildīt savas funkcijas, nodrošināt savu darba spēju un lēmumu pieņemšanu, ievērojot konkrētās pašvaldības iedzīvotāju vajadzības un intereses. Taču Satversme un likumi noteic galvenos pašvaldības darba organizācijas principus, no kuriem pašvaldība nav tiesīga atkāpties, piemēram, domes lēmumi jāpieņem ar balsu vairākumu, lēmumi jāpieņem sēdēs, domei obligāti jāizveido finanšu komiteja, komiteju un domes darbā jāievēro arī mazākuma (opozīcijas) princips u.tml. Turpretim likumi atļauj pašvaldības domei izveidot savai darbībai nepieciešamās komitejas un komisijas, darba grupas un administrāciju un noteikt tās

---

⁶⁵ Satversmes tiesas tieņša Jāņa Neimaņa raksta par pašvaldības domes deputāta runas un jautājumu tiesībām. Pieejams: <https://irir.lv/2018/06/15/pasvaldibas-domes-deputata-runas-un-jautajumu-tiesibas>[aplūkots 03.04.2019.]

⁶⁶ Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994.; 3. pants [05.03.2019.]

struktūru un kompetenci, noteikt dažādu iniciatīvu apkopošanas un izvērtēšanas kārtību, sagatavošanas pasākumus lēmumu pieņemšanai u.tml.⁶⁷ Pašvaldības domes autonomija savas darbības organizēšanā ir nepieciešama arī, lai visefektīvākajā veidā nodrošinātu deputātu darbības tiesību izmantošanu domes un domes orgānu darbībā.

Jāpiebilst, ka Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums nosaka pašvaldības deputāta pienākumus un tiesības gan domē, gan arī republikas pilsētās vai novadā. Autores ieskatā šāda atsevišķa tiesību un pienākumu izdalīšana minētajā likumā ir visai nepārskatāma.

Deputāta pienākumi republikas pilsētās vai novadā:

- 1) būt klāt, kad valsts pārvaldes iestādēs izskata jautājumus, kas skar attiecīgās pašvaldības vai viņa vēlēšanu apgabala vēlētāju intereses;
- 2) domes vai tās institūciju uzdevumā pārbaudīt pašvaldības kapitālsabiedrību un iestāžu darbu;
- 3) pieprasīt no valsts un pašvaldības iestāžu amatpersonām, valsts un pašvaldības kapitālsabiedrību valdēm mutvārdu vai rakstveida paskaidrojumus jautājumos, kas skar attiecīgās pašvaldības vai viņa vēlēšanu apgabala vēlētāju intereses;
- 4) iepazīties ar valsts un pašvaldības iestāžu, kā arī pašvaldības kapitālsabiedrību dokumentāciju, kas skar attiecīgās pašvaldības intereses, ja tas ar likumu nav aizliegts;
- 5) iesniegt priekšlikumus un pieprasījumus kapitālsabiedrību un iestāžu amatpersonām;
- 6) pieprasīt attiecīgajām amatpersonām, lai tās novērs likumpārkāpumus un sauc vainīgās personas pie likumā paredzētās atbildības;
- 7) rīkot tikšanos ar iedzīvotājiem; – realizēt pārējās likumos paredzētās deputāta tiesības.⁶⁸

Vienlaikus deputātam ir arī šādi pienākumi:

- piedalīties attiecīgās domes lēmumu izpildes kontrolēšanā;
- izskatīt iedzīvotāju sūdzības un iesniegumus un sniegt atbildi likumā noteiktajā kārtībā un termiņā;

---

⁶⁷ Satversmes tiesas tiesneša Jāņa Neimaņa raksta par pašvaldības domes deputāta runas un jautājumu tiesībām. Pieejams: <https://irir.lv/2018/06/15/pasvaldibas-domes-deputata-runas-un-jautajumu-tiesibas/03.04.2019.>

⁶⁸ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.]; 9. pants

- ne retāk kā reizi divos mēnešos rīkot iedzīvotāju pieņemšanu.

Domes sēdes vadītājam ir jāraugās, lai domes deputāti savas tiesības neizmantotu ļaunprātīgi. Tiesību formāla izmantošana pretēji to mērķim nav pieļaujama. Sēdes vadīšanas tiesības aptver arī pienākumu raudzīties, lai runas būtu par apspriežamo jautājumu, lietišķas un mērķtiecīgas, lai nenotiktu diskusija ar sēžu zāli, netiktu personiski aizskarti citi deputāti, tiktu ievērotas ētikas normas. Arī jautājumu uzdošanas tiesības nevar tikt izmantotas pretēji to mērķim, piemēram, jautājumā ietērpjot diskusiju ar atbildes sniedzēju. Sēdes vadītājam ir jāraugās, lai jautājumi neatkārtotos un informācijas pieprasījumi patiešām būtu par apspriežamās lietas būtību. Par deputāta tiesību ļaunprātīgu izmantošanu deputāts var tikt sodīts ar pašvaldības nolikumā paredzētiem kārtības pasākumiem, t.i., deputāta tiesības var tikt ierobežotas individuālā gadījumā. Kārtības pasākumu vidū varētu ietilpt tālākas runas noturēšanas liegšana, mikroфона atslēgšana, runas tiesību liegšana uz noteiktu sēžu skaitu, izraidīšana no domes sēdes. Kārtības prasību piemērošana ir sēdes vadītāja tiesības un ietilpst sēdes vadīšanas pienākumā, turpretim deputātam ir pienākums pakļauties sēdes vadītāja rīkojumiem⁶⁹

Autores ieskatā būtiski ir pieminēt Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnijā pieņemto spriedumu lietā “Par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017. gada 1. augusta rīkojuma Nr. 1-13/6038 “Par Salaspils novada domes 2017. gada 16. jūnija lēmuma “Par novada pastāvīgo komiteju izveidošanu un locekļu ievēlēšanu” (protokols Nr. 12, 4. §) 1., 3., 4. un 5. punkta darbības apturēšanu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un likuma “Par pašvaldībām” 49. pantam”⁷⁰. Lieta ierosināta pēc Salaspils novada domes (turpmāk – dome) pieteikuma. Ministrs 2017. gada 1. augustā ar apstrīdēto rīkojumu apturējis atsevišķu punktu darbību domes lēmumam par pašvaldības pastāvīgo komiteju izveidošanu un locekļu ievēlēšanu. Pēc ministra ieskata, dome četru tās komiteju sastāva veidošanā nav ievērojusi proporcionalitātes principu. Proti, minētajās komitejās ievēlēto deputātu skaits proporcionāli neatbilstot domē ievēlēto deputātu skaitam no katras politiskās partijas. Dome izskatījusi apstrīdēto rīkojumu ārkārtas sēdē un nolēmusi domes lēmumu atstāt bez izmaiņām, kā arī iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu par apstrīdēto rīkojumu. Dome uzskata, ka ar apstrīdētā rīkojuma izdošanu ministrs

⁶⁹ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.] ; 8.panta pirmās daļas 3.punkts

⁷⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā “Par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017. gada 1. augusta rīkojuma Nr. 1-13/6038 “Par Salaspils novada domes 2017. gada 16. jūnija lēmuma “Par novada pastāvīgo komiteju izveidošanu un locekļu ievēlēšanu” (protokols Nr. 12, 4. §) 1., 3., 4. un 5. punkta darbības apturēšanu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un likuma “Par pašvaldībām” 49. pantam”

pārkāpis valsts varas dalīšanas principu un viņam likumā “Par pašvaldībām” 49. pantā noteikto kompetenci. Domes lēmums esot politisks, tāpēc ministrs nevarot veikt tā tiesiskuma kontroli.

Satversmes tiesas (ST) lēmums Salaspils domes un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) strīdā vieš skaidrību pašvaldību un deputātu pienākumos un tiesībās. Spriedums vērtējams pozitīvi, jo “nosaka, ka pašvaldības nav neatkarīgas institūcijas, bet ir padotas Ministru kabinetam, un ministra kompetencē ietilpst pašvaldību darbības pārraudzība likumā noteiktajā veidā.” Tādējādi ministram ir tiesības apturēt saistošo noteikumu un iekšējo normatīvo aktu normas, savukārt no ST lēmuma nevar skaidri nolasīt, vai ministram ir tiesības apturēt pašvaldības domes iekšējus un politiskus lēmumus. Secīgi ir jāuzsver, ka ST savā spriedumā ir skaidri paudusi – arī politiskam lēmumam ir jāatbilst likuma normām. Tāpat ST savā lēmumā nepārprotami vērš uzmanību uz to, ka proporcionalitāte ir jānodrošina katrā komitejā atsevišķi tāpat kā visā domē. Pamatojoties uz ST spriedumā norādīto, secināms, ka domes deputātam ir subjektīvas tiesības piedalīties pašvaldības komiteju darbībā, sēdēs un lēmumu pieņemšanā. Taču ST ieskatā lēmums par komiteju sastāva noteikšanu nepakļaujas ministra kompetencei to atcelt, jo tas nav normatīvais akts. Vienlaikus ST, pretēji pieteicēja uzskatam, neatzīst domes lēmumu par politisku lēmumu, bet gan par tiesību aktu, kam pēc būtības ir jāatbilst Satversmei un citu normatīvo aktu prasībām. Tāpat, ņemot vērā ST spriedumā norādīto, katrs pašvaldības deputāta individuālo tiesību aizskārums ir Administratīvās tiesas kompetencē. Proti, gadījumā, ja kādam pašvaldības deputātam šķiet, ka viņa likumā noteiktās tiesības tiek aizskartas, deputātam ST ieskatā būtu jāvērsas Administratīvajā tiesā, nevis pie VARAM. Līdz ar to, šis tiesas spriedums ir ļoti nozīmīgs tiesību normu piemērošanā praksē un ikdienā, lai katra pašvaldība un tās deputāti zinātu savus pienākumus un tiesības, kā arī to kā tās realizēt dzīvē⁷¹.

Nodaļas ietvaros autore vēlas vērst uzmanību uz to, ka arī Latvijas Valsts kontroles ikgadējie ziņojumi par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem, ir radītājs pašvaldības deputātu darbības efektivitātes rādītājiem. Revīzijas ziņojumi atspoguļo pašvaldības deputātu lēmumu tiesiskumu, efektivitāti un pārkāpumus. Piemēram, gan Latvijas Valsts kontroles 2018. gadā izstrādātajā revīzijas ziņojumā “Par Latvijas Republikas 2017. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem. Pašvaldību budžetu daļa”⁷², gan arī laikraksta

---

⁷¹ VARAM: ST lēmums par Salaspili vieš skaidrību pašvaldību un deputātu pienākumos un tiesībās. Pieejams: <https://skaties.lv/zinas/latvija/varam-st-lemums-par-salaspili-vies-skaidribu-pasvaldibu-un-deputatu-pienakumos-un-tiesibas/> [aplūkots 03.04.2019.]

⁷² Par Latvijas Republikas 2017. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem Pašvaldību budžetu daļa. Latvijas Republikas Valsts kontrole, Rīga 2018

“Diena” žurnālistu veiktajā pētījumā⁷³ ir secināts, ka domes sēdes netiek sasauktas, vai arī deputāti tas neapmeklē. Taču šāda domes sēžu neapmeklēšana atspoguļojas arī neatbilstībās darba laika uzskaitē un saņemtajā atalgojumā.

Piemēram, laikraksta “Diena” žurnālistes vērsušas uzmanību uz vairākiem deputātiem, kas domes sēdes neapmeklē, bet atalgojumu saņem, pat sastādot pašvaldības interaktīvo rīku *Apmeklējumamētrs*, un no tā sastādot deputātu TOP 10 (skatīt 1. tabulu).

1. tabula. Pašvaldības deputātu domes sēžu apmeklējuma statistika no 2013.gada jūlija līdz 2016.gada⁷⁴

Vieta topā	Deputāts	Novads	Partija	Apmeklēto sēžu skaits	Apmeklējumi procentuāli
1.	Vladimirs Samohins	Pļaviņu novads	Vidzemes partija	12 no 71	17%
2.	Māris Vanags	Olaines novads	A8 partija	11 no 48	23%
3.	Andris Kozulis	Viļānu novads	LZS	16 no 77	24%
4.	Sergejs Gorčinskis	Inčukalna novads	Saskaņa	23 no 67	34%
5.	Armands Kiploks	Jēkabpils novads	NA	18 no 52	35%
6.	Arvīds Mēters	Brocēnu novads	LSDSP	30 no 79	38%
7.	Ģirts Krūmiņš	Engures novads	NA	18 no 45	40%
8.	Juris Jaunzems	Skrundas novads	Vienotība	26 no 63	41%
9.	Ainars Pīleckis	Skrundas novads	Vienotība	26 no 63	41%
10.	Gatis Buraks	Engures novads	NA	19 no 45	42%

Pētot Latvijas pašvaldību domes deputātu sēžu apmeklējumu, var secināt, ka kopumā 114 deputāti jeb seši procenti no tiem, kas visa sasaukuma laikā piedalījušies domes darbā, apmeklējuši mazāk nekā 60% sēžu. Četrus gadus garajā periodā tas kopumā ir ne mazāk kā pusotra gada. Turklāt, lai gan likums Par pašvaldībām nosaka, ka "domes kārtējās sēdes sasauc priekšsēdētājs ne retāk kā reizi mēnesī", ne visur šī norma tiek ievērota, attaisnojoties, piemēram, ar to, ka jūlijs ir atvaļinājumu laiks. Jāņem vērā arī tas, ka deputāts drīkst savienot deputāta amatu ar citu amatu attiecīgajā pašvaldībā vai pie cita darba devēja, ja vien likumā nav noteikti amatu savienošanas ierobežojumi. Darba devējs nevar aizliegt deputātam realizēt pilnvaras darba laikā.⁷⁵

Jautājot par domes sēžu neapmeklēšanas iemesliem, pašvaldības deputātu atbildes var uzskatīt arī par neētiskām un darba pienākumu pārkāpjošām. Piemēram, pats Samohins stāsta, ka Pļaviņās vairs nedzīvo un arī nestrādā. Tagad vairs "nav reāli izbraukāt", viņš saka. Vaicāts, vai ir

⁷³Liepiņa I., Bērziņa S. Domnieki darbā neparādās gadiem . Diena. 15. marts, 2017; Liepiņa I., Bērziņa S. Kavētāji atkal savos krēslos . Diena, 14. jūnijs, 2017

⁷⁴Liepiņa I., Bērziņa S. Domnieki darbā neparādās gadiem. Diena. 2017, 15. marts

⁷⁵ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.] ; 14. panta otrā daļa

apsvēris nolikt mandātu un dot vietu kādam, kurš var darbam veltīt laiku, Samohins atbild, ka viņš esot apsvēris "uz kādu sēdi tomēr aizbraukt". Parasti aktuālos jautājumus domnieks ar kolēģiem izdiskutējis un viedokli paudis, tomēr balsojumos piedalīties nav sanācis. Bijušais deputāts arī atzīst, ka tas nav godīgi pret vēlētāju, tomēr, kad Diena jautā, vai viņš piedalīsies nākamajās vēlēšanās, Samohins atbild: "Plānoju piedalīties, jā."⁷⁶

Taču ne visi domes priekšsēdētāji sēžu kavēšanā saskata problēmu. Engures novada mērs Gundars Važa (NA), kura komandā strādā divi deputāti, kas atrodami Latvijas desmit lielāko sēžu kavētāju sarakstā, pauž viedokli, ka viņam pret to "baigo pretenziju nav". Runa ir par Gati Buraku (NA) un Ģirtu Krūmiņu (NA), kas apmeklējuši attiecīgi 42% un 40% no sēdēm, jo ir aizņēmti pamatdarbā. To, vai nepiedalīties sēdēs nav negodīgi pret vēlētāju, esot grūti spriest. "Mēs esam no viena saraksta, problēmu es neredzu. Nav mums bijuši kādi iekšēji kašķi," saka priekšsēdētājs. Neesot notikušas arī pārrunas par to, vai viņiem vajadzētu nolikt mandātu, jo deputāti interesējoties par aktuālajiem jautājumiem, izsakot viedokli. Savukārt Māris Vanags, kurš ar 23% apmeklējumu ir otrais lielākais kavētājs valstī, stāsta, ka iemeslu sēžu neapmeklēšanai ir "grūti paskaidrot. Tā ir sanācis". Vaicāts, kāpēc nav nolīcis mandātu, ja netiek uz sēdēm, viņš pētījuma veicējiem uzdod pretjautājumu: "Jūs tas baigi uztrauc, ka es nenolieku?" Viņaprāt, tas, ka viņš sēdes neapmeklē, ir pat godīgi pret vēlētāju, jo tā viņš parādot savu attieksmi pret domē notiekošo. "Kā karā apmēram. Ja es paņemtu ieroci, uzvilktu mundieri, tad es piedalos. Tad es esmu armijā. Ja es redzu, ka tas karš īsti nesokas, tad labāk es varbūt pasēžu maliņā mazliet," klāsta Vanags. Vaicāts, vai var lepoties ar kādiem sasniegumiem pašvaldībā, viņš atbild: "Sasniegumi? Nu kā lai to vērtē? Diez vai."⁷⁷

Lai gan šie dati ir par pašvaldības deputātiem no 2013.gada jūlija līdz 2016.gada, tomēr žurnālistes, turpinot savu iesākto pētījumu, secinājušas, ka puse no divdesmit biežākajiem domes sēžu kavētājiem valstī atkal tikuši deputātu krēslos. Daļa no viņiem ir apņēmušies jaunajā sasaukumā darboties aktīvāk, citi to solīt nevar. Tomēr sēžu apmeklēšana ir būtisks kritērijs domnieku darba vērtēšanai, jo vēlēšanās mēs balsojam par saviem pārstāvjiem, pieņemot, ka viņi pildīs savus solījumus, un solījumus ļoti grūti pildīt, nenākot uz darbu⁷⁸. Tātad domes sēžu neapmeklēšana un savu pienākumu nepildīšana ir sistēmiska problēma.

Deputāta pienākumu veikšanai ir specifisks raksturs – no vienas puses, vairumā gadījumu tas tiek apvienots ar citu pilna laika darbu, un, no otras puses, tas prasa neierobežotu laika

---

⁷⁶ Liepiņa I., Bērziņa S. Domnieki darbā neparādās gadiem. Diena. 2017, 15. marts

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Liepiņa I., Bērziņa S. Kavētāji atkal savos krēslos. Diena, 14.jūnijs, 2017

iesaisti. Domes priekšsēdētāja amats ir algots amats domē, savukārt par to, kādi vēl deputātu amati ir algoti amati domē, lemj katra pašvaldība. Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā paredzēts atšķirīgs regulējums atlīdzības noteikšanai deputātiem, kuri ieņem algotu amatu domē un kuri šādu amatu neieņem. Deputāti, kuriem ir algots amats domē, saņem mēnešalgu par pilna laika darbu domē (40 stundas nedēļā jeb 160 stundas mēnesī), savukārt deputātiem, kuri neieņem algotu amatu domē, mēnešalgu nosaka proporcionāli nostrādātajam laikam. Deputātiem, kas neieņem algotus amatus pašvaldības domē, saskaņā ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma prasībām mēnešalga tiek noteikta proporcionāli nostrādātajam laikam. Tādēļ nepieciešama darba laika uzskaitē. Pretējā gadījumā konkrētajai likuma normai nav jēgas vai tā neprecīzi formulēta⁷⁹.

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 4. pantā noteikts kā atstādināt neattaisnoti kavējošus deputātus, kā arī tos, kas ir ilgstoši slimi. Arī gadījumos, kad deputātu attaisnojums saistīts ar pamatdarba pienākumu veikšanu, dome var pieņemt lēmumu, vai tiešām uzskatīt iemeslu par attaisnojošu. Taču jāsecina, ka praksē šīs normas nedarbojas. Par to liecina arī iepriekš norādītie pašvaldības priekšsēdētāju viedokļi, ka kolēģu kavējumi neertības nesagādā. Tas liecina, ka domes sēžu neapmeklēšana var tikt slēpta un lēmumi pieņemti, neesot minimālajam deputātu skaitam. Autores ieskatā, ja jau domei ir jāpublicē domes sēžu grafiks, tad arī VARAM būtu tiesības veikt kontroles tiesības par deputātu pienākumu likumīgu izpildi. Te var atsaukties jau uz pieminēto Satversmes tiesas atziņu, ka pašvaldības nav neatkarīgas institūcijas, bet ir padotas Ministru kabinetam, un ministra kompetencē ietilpst pašvaldību darbības pārraudzība likumā noteiktajā veidā⁸⁰. Šāda kontrole varētu notikt ar speciāli izveidotu VARAM institūciju, kurai būtu tiesības ierasties nebrīdinot šādās domes sēdēs, un attiecīgi arī veikt brīdinošus pasākumus, gadījumā ja tiek konstatēts, ka kāds deputāts neattaisnoti nav ieradies uz domes sēdi.

---

⁷⁹ Par Latvijas Republikas 2017. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem Pašvaldību budžetu daļa. Latvijas Republikas Valsts kontrole, Rīga 2018

⁸⁰ Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā "Par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017. gada 1. augusta rīkojuma Nr. 1-13/6038 "Par Salaspils novada domes 2017. gada 16. jūnija lēmuma "Par novada pastāvīgo komiteju izveidošanu un locekļu ievēlēšanu" (protokols Nr. 12, 4. §) 1., 3., 4. un 5. punkta darbības apturēšanu" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un likuma "Par pašvaldībām" 49. pantam"

4. PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA ATBILDĪBAS VEIDI UN PIEMĒROŠANAS PAMATS

Jautājums par personas (cilvēka) atbildību jau izsenis ir bijis aktuāls, jo vienmēr ir pastāvējis darbību kopums, ko sabiedrība uzskatījusi par nevēlamām vai pretējām sabiedrības interesēm un pret kurām mēģinājusi cīnīties. Atbildības jēdziens ir cieši saistīts ar izpratni par cilvēka rīcības brīvību. Demokrātiskās brīvības un ētikas normas, kas nosaka indivīda vai amatpersonas pareizu uzvedību, ir cieši savstarpēji saistītas. Demokrātijā nevar pastāvēt, ja netiek ievērotas stablas uzvedības un ētikas normas⁸¹. Profesionālā ētika ir morālo principu, normu un uzvedības noteikumu sistēma, kas ir saistīti ar konkrētu ieņemamo amatu un konkrētu situāciju. Profesionālā ētika ir neatņemama daļa no katra speciālista sagatavošanas noteiktam amatam⁸².

Juridiskajai atbildībai ir raksturīgi kopēji uzdevumi: audzināt, labot un sodīt vainīgo, bet ar to šīs atbildības uzdevumu uzskaitījums nav pabeigts. Tiesību literatūrā valdošais viedoklis ir tāds, ka juridiskā atbildība ir sociālās atbildības veids un jēdziens sociāla atbildība aptver visus atbildības veidus, kādus sabiedrība pazīst. Arī no juridiskā skatījuma atbildība tiek skaidrota (traktēta) dažādi. Piemēram, vieni atbildību (liability - angļu vai.) definē kā cilvēka darbības sekas, t.i., atbildība ir jebkura veida pienākumi, saistības, parādi vai risks, kas rodas no līgumiem, tiesību aizskārumiem vai likuma (statute - angļu val.)", jebkuri naudas maksāšanas pienākumi, citi valsts noteikti pienākumi⁸³. Profesors I.Krastiņš definējis, ka juridiskā atbildība ir valsts piespiešanas piemērošana tiesību pārkāpējam par izdarīto tiesību pārkāpumu, kam ir personisks, mantisks vai organizatorisks raksturs un kas ir paredzēts tiesību normās. Juridiskā atbildība vienmēr ir saistīta ar neizdevīgu seku iestāšanos tiesību pārkāpējam. No definīcijas izriet arī, ka juridiskā atbildība var iestāties pie noteiktiem nosacījumiem, tas ir:

- 1) atbildība iestājas tikai par prettiesisku darbību (bezdarbību), bet ne par domām;
- 2) bez vainas nav juridiskās atbildības;
- 3) likumības princips- juridiskā atbildība ir tikai gadījumos, kurus regulē tiesību normas;
- 4) taisnīguma princips - atbildības apjomam jābūt samērīgam pret notikušo pārkāpumu, tā smagumu;

---

⁸¹ Guļāns A. Tiesnešu un advokātu profesionālā ētika, uzvedība un atbildība.Paziņojums konferencē 2006. gada 8.jūnijā

⁸²Profesionālā ētika. Pieejams: <http://politika.lv/article/delu-maina-medicinas-kugi> [aplūkots 22.03.2019].

⁸³Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Delhi, Oxford University Press, 1989, p. 486.

5) lietderības princips - soda apjomu nosaka, ņemot vērā izdarītā pārkāpuma bīstamību, kaitīgumu, pārkāpēja personību;

6) soda neizbēgamības princips - neviens tiesību pārkāpums nevar palikt bez soda⁸⁴.

Pašvaldības amatpersonu ievēlēšana un atrašanās amatā ir tieši atkarīga no deputātu vairākuma iekšējās pārliecības, politiskās gribas un uzticības, kas ir subjektīvi jēdzieni un kā tādi nav reglamentēti tiesību normās.⁸⁵ Ir svarīgi apzināties, ka juridiskās atbildības loma izpaužas ne jau kaut kādu prasību izvirzīšanā indivīdam (tam kalpo tiesību norma), bet gan apstākļi, ka tā apvieno vienā kopējā veselumā indivīda gribas (izvēles) brīvību un nepieciešamību izvērtēt savu rīcību saistībā ar tās izraisītajām sekām, tātad saistībā arī ar sabiedrības izvirzītajām prasībām, noteiktajām normām, kurās norādīts par konkrēto seku vēlamību vai nevēlamību. Atkarībā no indivīda īpašībām un dažādiem citiem iekšējiem faktoriem atbildība funkcionē kā bremze vai, tieši otrādi, kā stimuls atbilstoši uzvedībai. Citiem vārdiem sakot, atbildības būtība orientēta uz to, lai indivīds ievērotu savu juridisko pienākumu, bet, ja viņš to neievēro, tad tiek pieļauta prettiesiska rīcība-aktīvo pienākumu nepildīšana, aizliegumu pārkāpumi, kā arī savu tiesību ļaunprātīga izmantošana jeb tiesībpārkāpums, kas saskaņā ar juridiskajā literatūrā norādīto, ir galvenais juridiskās atbildības pamats⁸⁶. Ja par tiesībpārkāpumu nav paredzēta juridiska atbildība, nevar runāt par personas, t.i., pārkāpēja vainu.

4.1. Pašvaldības darba kontroles formas

Pašvaldības deputāta atbildības jautājums vispirms analizējams līdztekus pašvaldības darba kontrolei.

Administrācijas struktūras veidošanā izmantojamas Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktās iestāžu padotības formas, un visas pašvaldības izveidotās iestādes atrodas vienotā hierarhiskā sistēmā. Padotību īsteno pakļautības vai pārraudzības formā. Pakļautība nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības dot rīkojumu zemākai iestādei vai amatpersonai, kā arī atcelt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmumu. Savukārt pārraudzība nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmuma

---

⁸⁴ Krastiņš I. Tiesību teorijas pamatjēdzieni. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998, 30.lpp.

⁸⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 13.janvāra spriedums lietā Nr.A42155404

⁸⁶ Pāps R. Juridiskās atbildības saturs. Administratīvā un Kriminālā justīcija Nr. 4/2008

tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu.⁸⁷

Valsts var organizēt savu pārvaldi gan tieši, gan pastarpināti. Tā kā pašvaldības ir atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas, tās atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1. panta 2. un 6. punktam īsteno pastarpināto pārvaldi. Līdzās tiešās pārvaldes iestādēm arī pastarpinātās pārvaldes iestādes – pašvaldības un to izveidotās iestādes – organizatoriski ietilpst vienotajā valsts pārvaldes sistēmā.⁸⁸ Pašvaldību pārraudzības un padotības tiesiskais regulējums noteikts likuma “Par pašvaldībām” 5.pantā, kā arī 49., 93.u.c. pantos. Likums noteic, ka pašvaldības savas kompetences un likuma ietvaros darbojas patstāvīgi. Pašvaldība atbild par tās izveidoto institūciju darbību, ja likumos nav noteikts citādi. Deleģēto valsts pārvaldes funkciju un pārvaldes uzdevumu izpildē pašvaldība pārstāv Latvijas Republiku un ir Ministru kabineta padotībā. Latvijas Republika atbild par attiecīgās deleģētās valsts pārvaldes funkcijas vai pārvaldes uzdevuma tiesisku un lietderīgu izpildi. Pašvaldību padotības veidu un saturu nosaka normatīvie akti. Pašvaldību darbību šā likuma ietvaros pārrauga Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Valsts pārvaldes iestādēm un amatpersonām, kuras likumos paredzētajos gadījumos un noteiktajā kārtībā pārrauga pašvaldību darbības likumību un konstatē, ka pašvaldības dome, tās priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks, kā arī citas pašvaldības institūcijas nepilda vai pārkāpj Satversmi, likumus, Ministru kabineta noteikumus vai arī nepilda tiesas spriedumus, ir pienākums par to ziņot Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.⁸⁹

Tātad, Ministru kabinets kontrolē tikai pieņemto lēmumu un saistošo noteikumu *tiesiskumu*, bet *nevis lietderību*. Autonomo funkciju jomā pašvaldība atrodas vienīgi valdības pārraudzībā (nevis pakļautībā). Tā kā autonomo funkciju ietvaros pašvaldība un Ministru kabinets pārstāv *citas* intereses (visas Latvijas sabiedrības no vienas un konkrētās pašvaldības iedzīvotāju intereses no otras puses), tad šajā jomā iespējama arī *tiesāšanās* starp valsti (Latvijas Republiku) un pašvaldību.⁹⁰ Tiesāšanās turpretim nav iespējama uzdoto funkciju jomā, jo abas puses pārstāv tās pašas – visas Latvijas sabiedrības – intereses.

Eiropas vietējo pašvaldību hartā teikts, ka jebkuru administratīvo uzraudzību pār vietējo varu darbību var veikt tikai saskaņā ar tādām procedūrām un tādus gadījumos, kuri ir noteikti konstitūcijā vai likumā. Administratīvā uzraudzība pār vietējām varām tiek īstenota tā, lai

---

⁸⁷ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Pieņemts 06.06.2002. [05.03.2019.]

⁸⁸ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 150.–151. lpp.

⁸⁹ Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994. [05.03.2019.]; 5.pantā

⁹⁰ Eiropas Vietējo pašvaldību harta. Pieņemta 15.10.1985.; 11. pants

nodrošinātu, ka kontrolējošās varas iejaukšanās ir proporcionāla to interešu svarīgumam, kuras paredzēts aizsargāt.⁹¹

Analizējot pašvaldību kontroles formas, var izdalīt:

- 1) iekšējo kontroli, ko īsteno dome (padome), tās amatpersonas un iestādes;
- 2) ārējo kontroli, ko īsteno citas valsts iestādes un sabiedrība.

Pašvaldību darba pārraudzība, tātad ārējā kontrole, ko veic valsts iestādes un amatpersonas. Te izdalāma vispārējā kontrole (pārvaldes funkciju jomā) un speciālā (nozaru) kontrole. Pie šī būtu uzskaitāma virkne iestāžu, līdz ar to jāuzsver, ka tālākminētais iestāžu uzskaitījums nebūs izsmeļošs:

1) Noteiktas kontroles funkcijas, veicot uzraudzību pār likumības ievērošanu Prokuratūras likuma⁹² ietvaros, veic prokuratūra. Prokuratūras likuma otrā nodaļa nosaka, ka prokurors izdara pārbaudi, ja ir saņemts iesniegums no personas par tās tiesību vai likumīgo interešu pārkāpumu, turklāt šis iesniegums jau izskatīts kompetentā valsts institūcijā un ir saņemts tās atteikums novērst minēto likuma pārkāpumu vai likumā noteiktajā termiņā vispār nav sniegta atbilde. Prokuroram šajā gadījumā, veicot iesnieguma pārbaudi, ir tiesības pieprasīt un saņemt no pašvaldībām nepieciešamo informāciju, kā arī netraucēti ieiet pašvaldību telpās. Prokurors var iesniegt protestu arī par pašvaldību iestāžu un amatpersonu pieņemtajiem, bet likumam neatbilstošajiem juridiskajiem aktiem. Ja protests tiek nepamatoti noraidīts vai uz to netiek sniegta atbilde, prokurors ir tiesīgs mēneša laikā no protesta izskatīšanas termiņa beigām griezties tiesā ar pieteikumu par nelikumīgā akta atcelšanu un par atbildīgās personas saukšanu pie likumā noteiktās atbildības. Savukārt, ja pašvaldības amatpersonas rīcībā ir konstatētas likuma pārkāpuma pazīmes vai pazīmes, kas liecina par prettiesiskas darbības iespējamību, prokurors šai personai rakstveidā izsaka brīdinājumu. Pie šā var minēt konkrētus piemērus, kad atbildīgās pašvaldību amatpersonas nav ievērojušas likumā “Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” noteiktos atbilžu sniegšanas termiņus, kam sekojusi iesnieguma autoru vēršanās prokuratūrā un līdz ar to prokurora brīdinājumi

2) Pie visa iepriekšminētā par prokurora pilnvarām gan jāpiebilst, ka līdz ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanos kompetence sadalās jeb, precīzāk sakot, daļēji pārklājas, jo daļā no šiem gadījumiem persona var griezties arī administratīvajā rajona tiesā.

3) Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) kontrole izpaužas galvenokārt tādējādi, ka KNAB kontrolē likuma *“Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu*

⁹¹ Eiropas Vietējo pašvaldību harta. Pieņemta 15.10.1985.; 11. pants

⁹² Prokuratūras likums: LV likums. Pieņemts 19.05.1994. [01.01.2019.]

darbībā” izpildi, kā arī citos normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto papildu ierobežojumu ievērošanu un iepriekšminētajā likumā noteiktajā kārtībā pārbauda valsts amatpersonu (pašvaldības domes (padomes) priekšsēdētāja un viņa vietnieka, pašvaldības izpilddirektora un viņa vietnieka, pašvaldības domes (padomes) deputāta, pašvaldības iestādes vadītāja u. c.) deklarācijas.

4) Noteiktas kontroles funkcijas, piemēram, pārtraugot iepirkumu procedūras atbilstību likuma “Par iepirkumu valsts vai pašvaldību vajadzībām” prasībām (t.sk., izskatot sūdzības par iepirkuma procedūras pārkāpumiem), veic Iepirkumu uzraudzības birojs.

5) Jāatzīmē arī tādas institūcijas kā Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda padome, kas izveidota pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas un finanšu izlīdzināšanas fonda izpildes pārraudzībai, un Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padome. Šī padome pārrauga pašvaldību finansiālo darbību jautājumos, kas saistīti ar ņemtajiem aizņēmumiem, sniegtajiem galvojumiem un plānotajiem aizņēmumiem un galvojumiem. Šo padomju darbību regulē MK noteikumi.

6) Noteiktas kontroles funkcijas veic arī virkne nozaru ministriju, kā arī nozaru aģentūras.

7) Kā būtiska uzsverama pašvaldības finanšu un saimnieciskās darbības kontrole (likuma “Par pašvaldībām” VIII nodaļa). Te jāmin auditorfirmas vai zvērināts revidents, revīzijas komisija (ja dome (padome) to izveido) un Valsts kontrole, kura savas kompetences ietvaros uzrauga pašvaldību rīcību ar finanšu līdzekļiem un mantu.

8) Kontroli veic arī Satversmes tiesa un administratīvā tiesa. Tā, piemēram, persona vērsas Satversmes tiesā ar konstitucionālu sūdzību (pieteikumu).

Savukārt pašvaldību darba iekšējo pārraudzību veic pašvaldības amatpersonas un struktūras. Tā, piemēram:

- pastāvīgās komitejas, kas kontrolē amatpersonu, iestāžu darbu saskaņā ar nolikumu un var kontrolēt, piemēram, domes (padomes) pieņemto lēmumu izpildi pašvaldības iestādēs;
- revīzijas komisija vai iekšējais audits, ja dome (padome) tos ir izveidojusi;
- pati dome (padome), piemēram, prasot pašvaldības amatpersonām regulāri ziņot par lēmumu izpildi;
- domes (padomes) deputāti, kam ir pienākums piedalīties domes (padomes) lēmumu izpilde kontrolēšanā un tiesības ierosināt jautājumu par attiecīgās pašvaldības iestāžu darba pārbaudīšanu (likums “*Par pilsētas domes, rajona padomes, novada domes un pagasta padomes deputāta statusu*”);
- domes (padomes) komisijas;

– pašvaldības amatpersonas, darbinieki saskaņā ar pārvaldes struktūru un pienākumiem.⁹³

3) Sabiedriskā kontrole. To veic, piemēram:

– politiskās partijas;

– iedzīvotāji ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību; ar sūdzībām, pieprasījumiem un jautājumiem; ar nevalstisko organizāciju starpniecību; īstenojot savas tiesības, kas izriet no lēmumu publiskas pieejamības (turklāt balsošana domes (padomes) sēdēs saskaņā ar pēdējiem grozījumiem ir vārdiska) un no sēžu atklātības; īstenojot līdzdalību pašvaldību izveidotajās komisijās, darba grupās u. tml.;

– apmeklējot domes (padomes) sēdes un pastāvīgo komiteju sēdes, kas ir atklātas.

4) Paškontrole, piemēram, ētiska rakstura normu ievērošana.⁹⁴

Tātad, var secināt, ka pašvaldību funkciju izpildes kontroles iespējas ir visai plašas. Te jāpiebilst, ka Pašvaldību Hartas tekstā ietverts proporcionālītātes princips, kas pakāpeniski iegūst arvien lielāku nozīmi arī Eiropas Savienības tiesībās un institūciju veidošanā. Proporcionalitātes princips (8.panta trešā daļa) attiecināts uz jebkuru administratīvo pārraudzību, nosakot, ka šāda pārraudzība jāīsteno minimāli iespējamā veidā. Pašvaldību Hartas 8.panta otrajā daļā arī konkretizēts pārraudzības apjoms, atšķirot autonomās kompetences gadījumu (atbilstība likumam) no valsts deleģēto uzdevumu gadījuma (atļauts arī pārraudzīt lietderību – atbilstību valdības politikai).⁹⁵

Autore arī vēlas vērst uzmanību uz Satversmes tiesas secinājumiem, nosakot, ka ja likumdevējs kādu funkciju noteicis par pašvaldības autonomo funkciju, tad pašvaldībai ir pienākums to pildīt. Pašvaldībai ir pienākums savas kompetences ietvaros nodrošināt to, lai iedzīvotāju tiesības tiktu īstenotas atbilstošākajā veidā. Autonomo funkciju īstenošanas apjomu nosaka tiesību normas. Tādēļ pašvaldība, īstenojot savas autonomās funkcijas, bauda rīcības brīvību, ciktāl to neierobežo tiesību normas⁹⁶. Tomēr tiesību normām, kas nosaka pašvaldības rīcības brīvību tās autonomo funkciju īstenošanā, ir jābūt tiesiskām. Proti, tām jāatbilst tiesiskas valsts principam. Līdz ar to tiesiskas valsts princips, kas atvasināts no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas un ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā, citstarp noteic, ka tiesību normām, kas regulē pašvaldības rīcības brīvību tās autonomo funkciju

---

⁹³ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, jūlijs/augusts, Nr. 6(264)

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Eiropas Vietējo pašvaldību harta. Pieņemta 15.10.1985

⁹⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 24. septembra spriedums lietā Nr. 2008-03-03

īstenošanā, ir jāatbilst Satversmei.⁹⁷ Tas nozīmē, ka pašvaldības savā rīcības brīvībā ir ierobežotas, jo to darbībai jāatbilst spēkā esošajām tiesību normām.

Attiecīgi arī pašvaldības deputātam savas darbības jāsaista ar pašvaldības darbību kopumā. Pašvaldības deputāta lēmumi un rīcība, ir atbildība pret saviem vēlētajiem. Pirmkārt, priekšvēlēšanu posmā deputāta kandidāts dod solījumus – gan pats savus – tikšanās reizēs ar vēlētajiem, gan kopā ar savu sarakstu, kas gatavo programmu, dažādus aicinājumus u.tml. Otrkārt, varas periodā vēlētaji gaida, ka politiķis darbosies viņu interesēs atbilstoši vēlētaļu priekšstatiem par labo un slikto.⁹⁸ Tas nozīmē, ka ja pašvaldības deputāta rīcība neatbildīs vēlētaļu interesēm, tad liela varbūtība, ka nākošajās pašvaldību vēlēšanās konkrētais deputāts netiks ievēlēts. Tomēr politiskā atbildība nozīmē arī atbildību pret savu politisko partiju vai vēlētaļu apvienību. Tie, kas iekļāva kandidātu sarakstā, gaida no viņa noteiktu prognozējamu rīcību. Ja varas periodā deputāts pieļauj kļūdas, tad līdz ar viņa popularitāti krītas arī viņa partijas reitings sabiedrībā.

Vietējās pašvaldības domes nelikumīgu lēmumu rezultātā nodarītie zaudējumi jāatlīdzina no pašvaldības budžeta. Pirms lēmuma parakstīšanas domes priekšsēdētājam vēlreiz jāizvērtē lēmuma likumība. Pašvaldības deputātam nav tādas imunitātes kā Saeimas deputātam. Lai viņu administratīvi sodītu, ierosinātu civilprasību vai sauktu pie kriminālatbildības, nav nepieciešams īpašs domes lēmums. 2005. gada februāra grozījumos likumā “Par pašvaldībām” ir noteikts, ka no pašvaldības darbinieka, kura rīcības rezultātā radušies materiāli zaudējumi pašvaldībai, var piedzīt šos zaudējumus. Paredzēts arī, ka prasību var celt vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs. Tā kā balsošana domes sēdēs parasti ir vārdiska, tad deputātam jāseko, vai sēdes protokols pareizi atspoguļo viņa viedokli tiesiski strīdīgos jautājumos. Nereti ir grūti novilkt robežu starp politisko un administratīvo atbildību.

Tādējādi tīri politiskās atbildības formas ir:

- 1) neievēlēšana kārtējās pašvaldību vēlēšanās;
- 2) atcelšana no vēlētiem amatiem (pašvaldības domes priekšsēdētāja, viņa vietnieka, pastāvīgās komitejas vadītāja amata);
- 3) visas domes atļaišana pirms termiņa ar Saeimas lēmumu.⁹⁹

Līdz šim bija sastopami gadījumi, kad tiesa atbildību par koleģiāli pieņemtiem domes lēmumiem attiecināja tikai uz priekšsēdētāju, neattiecinot to uz deputātiem, kuri balsojuši par

⁹⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2016-23-03. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/10/2016-23-03_Spriedums.pdf [aplūkots 11.04.2019.]

⁹⁸ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, 2017, jūlijs/augusts, Nr. 6(264)

⁹⁹ Ibid

lēmumu. Kaut arī priekšsēdētājam ir pēcpārbaudes tiesības un viņš var domes lēmumu atgriezt otrreizējai caurlūkošanai, tomēr arī viņam var nebūt pietiekamas informācijas, ka lēmums ir nelikumīgs. Turklāt pašu lēmumu par nelikumīgu var atzīt tikai tiesa. Jebkurš cits viedoklis (ģenerālprokurora, Valsts kontroles, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra vai ministrijas) ir tikai viedoklis, kam tiesību speciālisti var arī nepiekt. ¹⁰⁰ Tāpēc likumā “Par pašvaldībām” tika veiktas izmaiņas, kas nosaka, ka pašvaldības domes priekšsēdētājam ir tāda pati atbildība kā pārējiem deputātiem. ¹⁰¹

Autore vēlas vērēt uzmanību uz 2017.gadā PROVIDUS pētnieču Ivetas Kažokas un Līgas Stafeckas veikto pašvaldības deputātu aptauju, kurā tika lūgts deputātus norādīt apstākļus, kas kas liecina par slikti pārvaldītu pašvaldību. Deputāti pieminēja problēmas savas pašvaldības iestāžu darba organizācijā, kā arī nedemokrātisku vai „iesūnojušu” domes vadību. Sliktas pārvaldības raksturojumi to pieminēšanas biežuma secībā bija šādi:

- 1) Iestigšana rutīnā, pašplūsmā, varas ”pārakmeņošanās”;
- 2) Autoritārs domes darba stils, varas uzurpēšana;
- 3) Deputāti netiek iesaistīti nozīmīgu lēmumu pieņemšanā;
- 4) Nepietiekami izvērtēti domes lēmumi;
- 5) Izveidoti nevajadzīgi amati, birokrātiskās struktūras;
- 6) Vāja pašvaldības finanšu pārvaldība un nesaimnieciskums;
- 7) Novēlota informācijas aprite;
- 8) Būtiski jautājumi netiek izrunāti ar sociālajiem partneriem;
- 9) Represijas pret cilvēkiem, kam atšķirīgi viedokļi;
- 10) Lēmumi ir patvaļīgi, bez skaidriem principiem;
- 11) Pašvaldība politizē sniedzamo atbalstu;
- 12) Pašvaldība netiek galā ar savas teritorijas pārvaldību;
- 13) Pašvaldība vāji kontrolē izpildvaru;
- 14) Nav orientācijas uz ilgtermiņa attīstību. ¹⁰²

Latvijas pašvaldību deputātu vērtējumi par labas/sliktas pārvaldības kritērijiem lielā mērā sakrīt ar starptautiskajiem labas prakses standartiem, – gan tiem, kas skar labas pārvaldības izpratni kopumā, gan konkrēti pašvaldību darbā. Piemēram, Eiropas Padome piedāvā šādus divpadsmit labas pārvaldības kritērijus, kas attiecas uz pašvaldībām: 1) taisnīga vēlēšanu procesa

---

¹⁰⁰ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, 2017, jūlijs/avgusts, Nr. 6(264)

¹⁰¹ Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994. [05.03.2019.]; 42. pants

¹⁰² Kažoka I., Stafecka L. Varas līdzsvars un kontrole Latvijas pašvaldībās. Providuss. 2017

norise, kā arī taisnīga pārstāvniecība un orientācija uz konsensa panākšanu lēmumu pieņemšanā, 2) atsaucīgums, 3) efektivitāte, 4) atvērtība un caurskatāmība, 5) tiesiskums un neitrāla normatīvu piemērošana, 6) ētiskums, 7) kompetences paaugstināšana, 8) inovācijas un atvērtība pārmaiņām, 9) orientēšanās uz ilgtermiņu, 10) prasmīga finanšu vadība, 11) sabiedrības saliedētība, cilvēktiesību ievērošana, kultūras daudzveidības cienīšana, 12) atbildīgums.¹⁰³

Jāsecina, ka paši pašvaldību deputāti, norādot problēmas savas pašvaldības iestāžu darba organizācijā, attiecinājuši tās uz saviem kolēģiem. Pašu pašvaldības deputātu darbības vai bezdarbība ir šo problēmu cēlonis.

4.2. Deputāta pilnvaru anulēšana vai izbeigšana pirms termiņa

Atsevišķs politiķis ir brīvs savā rīcībā – no deputāta amata viņu nevar atcelt, izņemot gadījumu, kad tas notiek ilgstošas slimības vai nāves dēļ, vai ar tiesas spriedumu. Ar īpašu Saeimas lēmumu iespējama arī visas domes atlaišana.

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 3. pants nosaka, ka deputāta pilnvaras izbeidzas pirms termiņa:

1) ar brīdi, kad dome ir pieņēmusi lēmumu par deputāta pilnvaru izbeigšanos sakarā ar deputāta personisku rakstveida iesniegumu par savu pilnvaru nolikšanu;

2) ar dienu, kad likumīgā spēkā ir stājies deputātu notiesājošs tiesas spriedums vai deputāts likumā noteiktajā kārtībā atzīts par rīcības nespējīgu;

3) ar dienu, kad likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums, ar kuru konstatēts fakts, ka deputāts ir ievēlēts, pārkāpjot Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā noteiktos ierobežojumus;

4) ar dienu, kad likumā noteiktajā kārtībā ir konstatēts fakts, ka deputāts nepieder pie Latvijas vai Eiropas Savienības pilsoņu kopuma;

5) ar brīdi, kad dome, kuras sastāvā deputāts ievēlēts, ir anulējusi deputāta pilnvaras šā likuma 4. pantā paredzētajā gadījumā;

6) citos likumā paredzētajos gadījumos.¹⁰⁴

Deputāts var iesniegt personisku rakstveida iesniegumu par savu pilnvaru nolikšanu jebkura iemesla dēļ. Lēmums par deputāta pilnvaru izbeigšanos pirms termiņa sakarā ar viņa iesniegumu

¹⁰³ Citizen participation in democratic societies - For a high quality local governance. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/portal/local-and-regional-democracy> [aplūkots 10.04.2019.]

¹⁰⁴ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.] ; 3. pants

ir jāpieņem nākamajā domes sēdē, tiklīdz domes priekšsēdētājs ir saņēmis deputāta personisku rakstveida iesniegumu par savu pilnvaru nolikšanu.¹⁰⁵ Autore uzskata, ka norma, kura nosaka, ka „deputāta pilnvaras izbeidzas pirms termiņa ar dienu, kad likumīgā spēkā ir stājies deputātu notiesājošs tiesas spriedums” ir neprecīza. No normas gramatiskās iztulkošanas var izsecināt, ka likumdevējs domājis pašvaldības deputāta kriminālatbildību. Taču jāņem vērā, ka ne par katru noziedzīgu nodarījumu deputāta pilnvaras tiek izbeigtas. Autore uzskata, ka tas izsecināms no Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma, kas nosaka, ka par pašvaldības domes kandidātu nevar ievēlēt personas 1) kuras izcieš sodu brīvības atņemšanas vietās; 2) kuras ir sodītas par smagu vai sevišķi smagu noziegumu, izņemot personas, kuras ir rehabilitētas vai kurām sodamība dzēsta vai noņemta.¹⁰⁶ Tāpēc autore iesaka Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 3. panta pirmās daļas 2. punktu precizēt un izteikt šādā redakcijā: “2) ar dienu, kad likumīgā spēkā ir stājies deputātu notiesājošs tiesas spriedums par smagu vai sevišķi smagu noziegumu vai deputāts likumā noteiktajā kārtībā atzīts par rīcības nespējīgu”.

Deputāta pilnvaru apturēšana un deputāta aizvietošana uz laiku. Ja deputāts Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā piemērota procesuālā piespiedu līdzekļa vai veselības stāvokļa dēļ trīs mēnešus pēc kārtas nav piedalījies domes sēdēs, viņa pilnvaras var apturēt, pieņemot attiecīgu domes lēmumu, vai tās tiek apturētas, ja to pieprasa tā kandidātu saraksta iesniedzējs, no kura attiecīgais deputāts ievēlēts domē. Par deputāta pilnvaru apturēšanu atbilstoši domes lēmumam vai kandidātu saraksta iesniedzēju iesniegumam domes priekšsēdētājs nekavējoties paziņo pašvaldības vēlēšanu komisijai. Uz deputāta pilnvaru apturēšanas laiku viņa vietā Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 43.pantā noteiktajā kārtībā stājas nākamais kandidāts. Ja zūd minētais deputāta aizvietošanas pamats, aizvietotais domes deputāts nedēļas laikā iesniedz attiecīgās pašvaldības domes priekšsēdētājam iesniegumu par deputāta pienākumu pildīšanas atsākšanu.¹⁰⁷

Dome var anulēt deputāta pilnvaras:

1) ja deputāts vairāk nekā trīs reizes pēc kārtas bez attaisnojoša iemesla nav piedalījies domes sēdē.

---

¹⁰⁵ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.] ; 3. pants

¹⁰⁶ Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]; 9. pants

¹⁰⁷ Ibid , 4. ¹ pants.

2) ja deputāta valsts valodas zināšanas neatbilst Ministru kabineta noteiktajam prasmes līmenim.¹⁰⁸

Autore jau darba 2. nodaļā analizēja deputāta valodas prasmes jautājumu, nonākot pie secinājuma, ka pašlaik pašvaldības deputātiem nepastāv prasība pēc valsts valodas prasmes augstākajā līmenī, bet gan jāprot un jālieto valsts valoda tādā apjomā, kāds nepieciešams viņu profesionālo un amata pienākumu veikšanai.¹⁰⁹ Tāpēc arī Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 4. pantā atsaukties uz valsts valodas zināšanu neatbilstību Ministru kabineta noteiktajam prasmes līmenim, ir neprecīzi. Ja tiktu pieņemts autores piedāvātais priekšlikums par valsts valodas prasmi augstākajā līmenī, tad šāda norma būtu saglabājama.

Lai gan pašvaldības reti kādam deputātam anulē pilnvaras domes sēžu neapmeklēšanas dēļ, tomēr gadījumi pastāv. Piemēram, 2016. gada maijā Ilūkstes pašvaldība nolēma anulēt domes deputāta Alberta Zeltiņa pilnvaras (skatīt 1. pielikumu).

4.3. Atbildība par interešu konfliktu

Korupcija nav novēršama pilnībā, tomēr katra sevi cenoša valsts cenšas to mazināt. Var cīnīties pret korupcijas sekām un censties novērst korupciju veicinošus faktoros. No tiem galvenie ir pārmērīga reglamentācija un atklātības trūkums, kas rada strukturētu korupcijai labvēlīgu vidi. Visefektīvāk ierobežot korupciju var, deregulējot pārvaldi un samazinot valsts un pašvaldību iejaukšanos tirgus procesos. Diemžēl šīs vienkāršās atziņas pagaidām nav guvušas pietiekamu atbalstu Latvijas sabiedrībā.¹¹⁰ Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”¹¹¹ galveno vērību velta stingrākai regulēšanai un kontrolei. Likums attiecas uz valsts amatpersonām, viņu radniekiem un bijušajām amatpersonām.

Šādu amatpersonu vidū tiek minēti: pašvaldības domes priekšsēdētājs un izpilddirektors, kā arī viņu vietnieki; pašvaldības deputāti; pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītājs novada pašvaldībā; pašvaldības iestādes vadītājs un viņa vietnieks; kapitālsabiedrības padomes loceklis, kurš pārstāv pašvaldības intereses kapitālsabiedrībā, vai valdes loceklis kapitālsabiedrībā, kurā pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50

¹⁰⁸ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.] ; 4. pants

¹⁰⁹ Valsts valodas likums: LR likums. Pieņemts 09.12.1999. ; 6. panta pirma daļa

¹¹⁰ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, jūlijs/augusts, Nr. 6(264)

¹¹¹ Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. Pieņemts 25.04.2002. [15.11.2018.]

procentus; pašvaldības kapitāla daļas turētāja pārstāvis un viņa pilnvarota persona, kā arī publiskā iepirkuma komisijas loceklis. Par valsts amatpersonām uzskatāmas arī personas, kurām, pildot amata pienākumus pašvaldības institūcijās, saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir tiesības izdot administratīvos aktus, kā arī veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas viņu tiešā vai netiešā pakļautībā, vai tiesības rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu, tajā skaitā finanšu līdzekļiem. Par valsts amatpersonām uzskatāmas arī personas, kuras pilda amata pienākumus ārpus pašvaldības institūcijām, ja viņām saskaņā ar normatīvajiem aktiem pastāvīgi vai uz laiku pašvaldība deleģējusi kādu no šīm funkcijām – izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas to tiešā vai netiešā pakļautībā, rīkoties ar pašvaldības mantu, tajā skaitā finanšu līdzekļiem.¹¹²

Valsts amatpersonas statusu piešķir pašvaldības domes priekšsēdētājs saskaņā ar likumā minētajiem īpašajiem nosacījumiem. Radnieki likuma izpratnē ir – tēvs, māte, vecmāte, vecaistēvs, bērns, mazbērns, adoptētais, adoptētājs, brālis, māsa, pusmāsa, pusbrālis un laulātais. Amatpersonai ir aizliegts sagatavot vai pieņemt lēmumus attiecībā uz sevi un saviem radniekiem, kā arī jautājumos, kas skar tās materiālās intereses. Pašvaldības deputāti nedrīkst gūt labumu no pašvaldības pasūtījuma.¹¹³

Pašvaldības amatpersonai ir aizliegts, pildot amatpersonas pienākumus, sagatavot vai izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības, kurās šī amatpersona, viņas radnieki vai darījumu partneri ir personiski vai mantiski ieinteresēti. Pašvaldības amatpersona nedrīkst izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības attiecībā uz saviem darījumu partneriem arī divus gadus pēc līgumisko attiecību izbeigšanās. Pastāv būtiski ierobežojumi attiecībā uz amatu savienošanu un darbu pildīšanu.¹¹⁴

Valsts amatpersonas amatu drīkst savienot tikai ar:

- 1) amatiem, kurus šīs personas ieņem saskaņā ar likumiem un Ministru kabineta noteikumiem un rīkojumiem;
- 2) amatiem arodbiedrībā, biedrībā vai nodibinājumā, politiskajā partijā, politisko partiju apvienībā vai reliģiskā organizācijā;
- 3) pedagoga, zinātnieka, ārsta, profesionāla sportista un radošo darbu;

---

¹¹² Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. Pieņemts 25.04.2002. [15.11.2018.]

¹¹³ Ibid

¹¹⁴ Ibid

- 4) amatu kapitālsabiedrībā, kurā pašvaldība vai pašvaldības kapitālsabiedrība ir dalībniece, ja tas saistīts ar pašvaldības interešu pārstāvēšanu šajā sabiedrībā, nerada interešu konfliktu un ir saņemta tās valsts amatpersonas vai koleģiālās institūcijas rakstveida atļauja, kura attiecīgo personu iecēlusi, ievēlējusi vai apstiprinājusi amatā;
- 5) citu amatu vai darbu pašvaldības institūcijā, ja par to ir pieņemts priekšsēdētāja vai domes lēmums.¹¹⁵

Amatpersonas pienākums ir iesniegt Valsts ieņēmumu dienestam deklarāciju, stājoties amatā un beidzot pildīt amata pienākumus, kā arī ikgadējo deklarāciju Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

Ar 2013. gada 31. janvārī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par pašvaldībām”, kas stājās spēkā 2013. gada 1. jūlijā, papildināti pašvaldību domju deputātu amatu savienošanas ierobežojumi. Kā to paredz likuma 38. panta otrā daļa, papildus likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajiem amatu savienošanas ierobežojumiem pašvaldības domes deputāts nedrīkst:

- 1) ieņemt izpilddirektora un izpilddirektora vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja un viņa vietnieka amatu;
- 2) ieņemt attiecīgās pašvaldības administrācijā amatu, kura pienākumos ietilpst
  - domes lēmumu projektu sagatavošana,
  - domes lēmumu tiesiskuma un lietderības pārbaude,
  - kontrole un uzraudzība pār domes pieņemto lēmumu izpildi,
  - padomu un konsultāciju sniegšana pašvaldības amatpersonām;
- 3) tieši vai pastarpināti sniegt pašvaldībai pakalpojumus šīs daļas 2. punktā minētajos jautājumos;
- 4) ieņemt attiecīgās pašvaldības iestādes vadītāja vai viņa vietnieka amatu, izņemot iestādē, kas realizē šā likuma 15. panta pirmās daļas 4., 5. un 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas (autonomās funkcijas iedzīvotāju izglītības, kultūras, veselības aprūpes pieejamības, veselīga dzīvesveida un sporta jomā);
- 5) ieņemt valdes locekļa amatu attiecīgās pašvaldības kapitālsabiedrībā, kapitālsabiedrībā, kurā pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā ar citām pašvaldībām pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrībā, kurā vienas vai vairāku pašvaldības kapitālsabiedrību daļa

---

¹¹⁵ Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. Pieņemts 25.04.2002. [15.11.2018.]

pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, izņemot kapitālsabiedrību, kas realizē no šā likuma 15. panta pirmās daļas 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas izrietošu pārvaldes uzdevumu.¹¹⁶

Pašvaldību domju priekšsēdētāji, viņu vietnieki un deputāti, kā arī pašvaldību izpilddirektori nedrīkst būt tādas komercsabiedrības dalībnieki, akcionāri, biedri vai tādi individuālie komersanti, kas saņem attiecīgās pašvaldības pasūtījumus par iepirkumiem pašvaldības vajadzībām, finanšu līdzekļus, pašvaldības garantētus kredītus vai privatizācijas fonda līdzekļus, izņemot gadījumus, kad to piešķir atklāta konkursa rezultātā.

Valsts amatpersonas amata savienošanas ierobežojumu izpildes kārtību, ja amata savienošana ir aizliegta, nosaka likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 8. pants. Saskaņā ar šīs normas pirmo daļu personai, kas pēc stāšanās valsts amatpersonas amatā vienlaikus ieņem amatu, kura savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta, septiņu dienu laikā ir pienākums rakstveidā:

1) paziņot augstākai valsts amatpersonai vai koleģiālajai institūcijai par to, ka tā ieņem vienu vai vairākus amatus (pilda uzņēmuma līgumu vai pilnvarojumu), kuru savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta;

2) iesniegt institūcijai, kurā tā ieņem amatu, kura savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta, iesniegumu, lūdzot to atbrīvot no attiecīgā amata.¹¹⁷

Pašvaldības domes deputāta gadījumā paziņojums attiecīgi iesniedzams pašvaldības domei, savukārt iesniegums iesniedzams institūcijai, no kuras amata amatpersona lūdz sevi atbrīvot. Ja institūcija ir tāda, kurā pašvaldības domes deputāts ieņem iestādes vadītāja amatu, arī iesniegums par atbrīvošanu no amata iesniedzams pašvaldības domei.

Likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteikti speciāli amata savienošanas ierobežojumi pašvaldību domju priekšsēdētājiem, republikas pilsētu domju priekšsēdētāju vietniekiem, pašvaldību izpilddirektoriem un viņu vietniekiem, pašvaldību iestāžu vadītājiem un viņu vietniekiem, kā arī ienākumu gūšanas un komercdarbības ierobežojumi un to ievērošanas kārtība.

Kopš 2003. gada korupcijas apkarošanu Latvijā īsteno un koordinē Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB). Aplūkojot pēdējo 11 gadu (2004-2015) statistiku par nosacīti nozīmīgākajām amatpersonām, kuras ir notiesātas par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, var secināt, ka optimistiskam vērtējumam par kontrolējošo iestāžu darbu ir

¹¹⁶ Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994. [05.03.2019.]

¹¹⁷ Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. Pieņemts 25.04.2002. [15.11.2018.]

savs pamats: proti, pašvaldību priekšsēdētāji ir tās amatpersonas, kuras, līdzās tiesu izpildītājiem, šajā laika posmā ir īpaši bieži atzītas par vainīgām noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā.¹¹⁸ Taču absolūtos skaitļos šādu spriedumu kopskaits ir tikai vienpadsmit, turklāt daļa no tiem attiecas uz mazāk svarīgiem pārkāpumiem, piemēram, dažu datoru norakstīšanu pagasta deputātiem vai protokola viltojumiem.¹¹⁹ KNAB tīmekļa vietnē publicētajā informācijā par valsts amatpersonu pārkāpumiem dominē pašvaldību deputātu pārkāpumi, kas ir saistīti ar amatu savienošanas noteikumu neievērošanu (tiesa gan, savienojot ar amatiem, kas nav saistīti ar pašvaldību) un ierobežojumu rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu neievērošanu. Autore nevēlētos piekrist Providus pētniecēm I.Kažokai un L.Stafeckai, ka tas liecina, ka izpratne par šiem jautājumiem pašvaldību līmenī ir vēl salīdzinoši vāja, neraugoties uz KNAB izglītojošo darbu pašvaldībās. Autore uzskata, ka informācija ir pietiekama un pašvaldības deputātam ir jāpārziņ savas pilnvaras. Ja arī ir deputāts pārkāpj amata savienošanas noteikumus, tad citu deputātu pienākums būtu vērst uzmanību uz nelikumīgo darbību. Autore uzskata, ka arī šī jau ir sistēmiska problēma, kad pašvaldības deputāts apzināti pārkāpj noteikumus, kas saistīti ar amata savienošanu un ierobežojumu rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu. Par to liecina Valsts kontroles ikgadējie ziņojumi par pašvaldību budžetiem, kā arī KNAB statistika par Valsts amatpersonu darbībā konstatētajiem likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonas darbībā” pārkāpumiem¹²⁰. Attiecīgi 2018. gadā KNAB attiecībā uz pašvaldību deputātiem pieņēmusi 107 lēmumus par likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 18. panta pārkāpumiem. Jānorāda, ka vairākums deputātu administratīvi sodīti ar naudas sodu 70-80 eur, kā arī pārkāpēji lielākoties ir no Latgales reģiona pašvaldībām.

---

¹¹⁸ Korupcijas iztiesāšanas statistika 2004-2015.gadā. 15. tabula. Nosacīti nozīmīgākās tiesātās valsts amatpersonas 2004-2015.

Sabiedriskās politikas centrs Providus.

<http://korupcijas-c.wikidot.com/statistika-par-korupcijas-lietu-iztiesasanu> [Pēdējo reizi skatīts 10.01.2017.]

¹¹⁹ Kažoka I., Stafecka L. Varas līdzsvars un kontrole Latvijas pašvaldībās. Providuss. 2017

¹²⁰ Valsts amatpersonu darbībā konstatētie likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonas darbībā” pārkāpumi. Pieejams:

https://www.knab.gov.lv/upload/2019/apk_tabula/informacija_par_iknl_parkapumiem_22.03.2019._1.pdf [aplūkots 12.04.2019.]

KOPSAVILKUMS

Analizējot pašvaldības deputātam izvirzāmās amata prasības un atbildību, autore nonākusi pie sekojošiem secinājumiem un priekšlikumiem:

1) No Satversmes 101.panta otrās daļas pirmā teikuma kopsakarā ar Satversmes 1. pantu izriet pašvaldības princips, kas aptver minimālo prasību kopumu attiecībā uz vietējās pašpārvaldes organizāciju demokrātiskā tiesiskā valstī. Pašvaldību hartā ieteikts pašvaldības principu iekļaut konstitūcijā. Lai gan arī Latvijas Pašvaldību savienība paudusi pārliecību, ka pašvaldību tiesības un principi būtu jānostiprina Satversmē, tomēr no valdības puses šis priekšlikums atbalstu nav guvis, pamatojot to, ka patlaban Saeimā pārstāvētās koalīcijas partijām pašvaldību principa nostiprināšana Satversmē nav prioritārs jautājums.

Priekšlikums. Autore iesaka ņemt vērā Hartas noteikumus un pašvaldību principus nostiprināt Satversmē, papildinot 101.pantu ar trešo daļu šādā redakcijā: „Pašvaldība vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulē un vada nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs. Šīs tiesības realizē padomes vai pārstāvju sapulces, kuru locekļus ievēlē vispārējās, vienlīdzīgās, brīvās, aizklātās un tiešās vēlēšanās; tām var būt pakļautas izpildinstitūcijas”.

2) Ne Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā, ne Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā pašvaldības deputātam nav noteiktas prasības par izglītības līmeni, jomu vai profesionālo pieredzi. Lai gan izglītība ir vispārātzīts kritērijs, tiesību akti nenosaka, ka kandidātam ir nepieciešama augstākā izglītība. Autore nevar nosaukt nevienu publiskās pārvaldes amatu, kur netiktu prasīts konkrēts izglītības līmenis, un var aprobežoties ar izpratni par jomas darbību, izlasot nozares rokasgrāmatu. Zināšanu nepieciešamība par pašvaldības darbu, izriet arī no likuma „Par pašvaldībām” 6. pantā uzskaitītajām pašvaldības kompetencēm. Autore kritiski raugās uz to, ka šīs funkcijas var realizēt bez zināšanām lietvedībā, nodokļu jautājumos, apsaimniekošanā, projektu vadībā, tiesību aktu jaunradē u.tml. Izglītības kritērija trūkums saistāms arī ar to, ka deputāta kandidāta minimālā vecuma sliekšnis ir 18 gadi. Pie šādiem apstākļiem nav iespējams no deputāta kandidāta prasīt praktisku pieredzi amatā.

Priekšlikums. Ņemot vērā pašvaldību deputātu kvalitatīvai pienākumu izpildei nepieciešamās kvalitātes, deputāta kandidāta vecuma cenzu būtu vēlams palielināt uz 21 gadu, kā arī noteikt amata kandidātam augstākās izglītības nepieciešamību, vadības prasmes un iemaņas,

spēju darboties komandā un izpratni publiskās pārvaldes jautājumos. Vēl kā papildus ieteikums būtu izmantot Latvijas pašvaldību mācība centra resursus, kas piedāvā dažādus kursus, seminārus pašvaldības iestāžu darbiniekiem. Deputātiem, kas būtu ievēlēti pirmo reizi, un nav bijusi tieša pieredze pašvaldības deputāta amata pienākumu izpildē, būtu jāuzliek par pienākumu apgūt apmācību programmas par pašvaldības deputāta amata pienākumiem un lietvedību 6 mēnešu laikā kopš ievēlēšanas.

3) Autore nesaskata vajadzību pašvaldības deputātiem noteikt plašākas piesaistes konkrētai teritorijai nekā dzīvesvietas deklarēšana. Pašlaik dzīvesvietas deklarēšanas mērķis vairs neaptver tikai personas sasniedzamas nepieciešamību tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Te jāņem vērā gan faktiskās, gan juridiskās sekas, ko šāda deklarēšanās rada. Deklarētā dzīvesvieta nosaka ienākuma nodokļa maksāšanas vietu, tā saistīta ar personas tiesībām pieprasīt un saņemt sociālo palīdzību vai palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā un ir tiesisks priekšnoteikums personas dalībai pašvaldību vēlēšanās, kā arī dzīvesvietas deklarēšanai ir nozīme, lai bērns varētu tikt reģistrēts pašvaldības pirmskolas izglītības iestādēs u.tml.

4) Neskaidra ir prasība pēc pašvaldības deputāta kandidāta „*pašnovērtējuma par latviešu valodas prasmi*”, kas jānorāda pašvaldību kandidātu sarakstā, jo tiesību normas nosaka, kādi dokumenti apliecina valsts valodas zināšanas.

5) Ētiska rīcība pašvaldības darbiniekiem noteikta nevien darba laikā, bet arī ārpus darba. Tas nozīmē, ka pašvaldības deputāta amata darbībā būtisks ir arī „nevainojamas reputācijas” jēdziens. Pašvaldības deputāts nedrīkstētu darīt neko tādu, kas varētu graut viņa reputāciju vai pašvaldības reputāciju kopumā, kā arī sabiedrības uzticēšanos valsts pārvaldei. Tas nenozīmē, ka pašvaldības deputātam jābūt nevainojamam indivīdam, bet gan to, ka viņš nedrīkst rīkoties diskreditējoši ne savā darbā, ne citās darba aktivitātēs, pat ne privātajā dzīvē, tādējādi darot negodu pašvaldībai. Tāpēc autore ieteiktu noteikt pašvaldības deputāta kandidātam prasību pēc nevainojamas reputācijas.

Priekšlikums (par 3., 4., 5. secinājumu). Autore iesaka precizēt Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 8. pantu un noteikt to šādā redakcijā:

„ (1) *Latvijas Republikā tiesības kandidēt domes vēlēšanās ir:*

1) *Latvijas pilsonim;*

2) Eiropas Savienības pilsonim, kurš nav Latvijas pilsonis, bet ir reģistrēts Iedzīvotāju reģistrā.

(2) Tiesības kandidēt ir personai, kura vēlēšanu dienā sasniegusi 21 gadu vecumu, ir reģistrēta vēlētajū reģistrā, uz kuru neattiecas neviens no šā likuma 9.pantā minētajiem ierobežojumiem un tā ir bez pārtraukuma reģistrēta dzīvesvietā attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā vismaz pēdējos 10 mēnešus.

(3) Kandidāts, ievērojot šā likuma nosacījumus, Latvijas Republikā var kandidēt tikai vienā domē.

(4) Ja Eiropas Parlamenta vēlēšanas un domes vēlēšanas notiek vienlaikus, kandidāts var kandidēt tikai vienās vēlēšanās.

(5) Kandidātam jāatbilst sekojošām prasēm:

- 1) valsts valodas prasmes augstākajā līmenī;
- 2) tā ir ieguvusi augstāko profesionālo vai akadēmisko izglītību, kā arī maģistra vai doktora grādu;
- 3) vadības prasmes un iemaņas;
- 4) spēja darboties komandā;
- 5) izpratne publiskās pārvaldes jautājumos;
- 6) nevainojama reputācija”.

6) Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums nosaka pašvaldības deputāta pienākumus un tiesības gan domē, gan arī republikas pilsētās vai novadā. Autores ieskatā šāda atsevišķa tiesību un pienākumu izdalīšana minētajā likumā ir visai nepārskatāma.

7) Domes sēžu neapmeklēšana un pašvaldības deputāta pienākumu nepildīšana ir sistēmiska problēma praksē.

Priekšlikums. Ņemot vērā, ka domei ir jāpublicē domes sēžu grafikus, VARAM būtu piešķiramas tiesības veikt kontroli par deputātu pienākumu izpildi.

8) Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 3. pants, kurš nosaka, ka „deputāta pilnvaras izbeidzas pirms termiņa ar dienu, kad likumīgā spēkā ir stājies deputātu notiesājošs tiesas spriedums” ir neskaidri formulēts. Pēc normas gramatiskās iztulkošanas var secināt, ka likumdevējs ar to domājis pašvaldības deputāta kriminālatbildību. Taču jāņem vērā, ka ne par katru noziedzīgu nodarījumu deputāta pilnvaras tiek izbeigtas. Tas

izsecināms no Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma, kas nosaka, ka par pašvaldības domes kandidātu nevar ievēlēt personas 1) kuras izcieš sodu brīvības atņemšanas vietās; 2) kuras ir sodītas par smagu vai sevišķi smagu noziegumu, izņemot personas, kuras ir rehabilitētas vai kurām sodāmība dzēsta vai noņemta.

Priekšlikums. Autore ierosina Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 3. panta pirmās daļas 2. punktu precizēt un izteikt šādā redakcijā “2) ar dienu, kad likumīgā spēkā ir stājies deputātu notiesājošs tiesas spriedums par smagu vai sevišķi smagu noziegumu”.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra:

1. Balode L. Kā un ko pašvaldības nodrošina iedzīvotājiem? Latvijas Vēstnesis, 11. aprīlis, 2017
2. Balode L. Deputāta kompetence pašvaldības darbā. Kādai tai jābūt? Latvijas Vēstnesis, 12. septembris, 2017
3. Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016
4. Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Latvijas Universitāte, 1938
5. Guļāns A. Tiesnešu un advokātu profesionālā ētika, uzvedība un atbildība. Paziņojums konferencē 2006. gada 8. jūnijā
6. Ierosināta lieta par pašvaldības domes deputāta amatu savienošanas ierobežojumiem. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/press-release/ierosinata-lieta-par-pasvaldibas-domes-deputata-amatu-savienosanas-ierobezojumiem/> [aplūkots 05.03.2019.]
7. Kalniņš A. Lai uzlabotos publiskā pārvalde. Latvijas Vēstnesis, 07.07.2000., Nr. 252/254 (2163/2165)
8. Krastiņš I. Tiesību teorijas pamatjēdzieni. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998
9. Kažoka I., Stafecka L. Varas līdzsvars un kontrole Latvijas pašvaldībās. Providuss. 2017
10. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011
11. Levits E. Pašvaldību likuma koncepcija. Pieejams: <http://www.public.law.lv/ptilevicpasvaldiba.html> [aplūkots 05.03.2019.]
12. Liborakina M. Vietējās pašvaldības problēmas un perspektīvas: reformas neatkarīgā ekspertīze (krievu vai.). Maskava: Fonds "Liberālā misija", Fonds "Pilsētas ekonomikas institūts", 2003
13. Liepiņa I., Bērziņa S. Domnieki darbā neparādās gadiem. Diena. 15. marts, 2017; Liepiņa I., Bērziņa S. Kavētāji atkal savos krēslos. Diena, 14. jūnijs, 2017
14. Liepiņa I., Bērziņa S. Domnieki darbā neparādās gadiem. Diena. 2017, 15. marts
15. Liepiņa I., Bērziņa S. Kavētāji atkal savos krēslos. Diena, 14. jūnijs, 2017
16. Melņkīsis E. Tiesību normu iztulkošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 1999
17. Mucinieks P. Pašvaldība. No: Latviešu konversācijas vārdnīca, XVI. Rīga: A. Gulbja apgādība, 1937–1938
18. Pāps R. Juridiskās atbildības saturs. Administratīvā un Kriminālā justīcija Nr. 4/2008
19. Par Latvijas Republikas 2017. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem. Latvijas Republikas Valsts kontroles atzinums. 2018.
20. Pašvaldības deputāta rokasgrāmata. Logs, 2017, jūlijs/ augusts, Nr. 6(264)
21. Publiskās pārvaldes ētika. Pieejams: <https://www.knab.gov.lv/lv/education/training/ethics/> [aplūkots 03.04.2019.]
22. Profesionālā ētika. Pieejams: <http://politika.lv/article/delu-maina-medicinas-kugi> [aplūkots 22.03.2019].

23. Satversmes tiesas tieeņa Jāņa Neimaņa raksta par pašvaldības domes deputāta runas un jautājumu tiesībām. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/satversmes-tiesas-tienesajana-neimana-raksta-par-pasvaldibas-domes-deputata-runas-un-jautajumu-tiesibam/> [aplūkots 05.03.2019.]
24. Staks A., Gabaliņa D., Bērziņš M. Funkciju kartiņu ievades rīka apmācības. 2011.gada 5.aprīlis. Pieejams: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mO9Jp7W7DzQJ:www.mk.gov.lv/file/files/ESfondi/2011/funkciju%2520kartinu%2520ievades%2520rika%2520apmacibas_5apr2011.pdf+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv [aplūkots 05.03.2019.]
25. Valsts amatpersonu darbībā konstatētie likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonas darbībā” pārkāpumi. Pieejams: https://www.knab.gov.lv/upload/2019/apk_tabula/informacija_par_iknl_parkapumiem_22.03.2019__1.pdf [aplūkots 12.04.2019.]
26. Vanags E., Vilka I. Pašvaldību darbība un attīstība. Rīga, Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2005
27. VARAM: ST lēmums par Salaspili vieš skaidrību pašvaldību un deputātu pienākumos un tiesībās. Pieejams: <https://skaties.lv/zinas/latvija/varam-st-lemums-par-salaspili-vies-skaidribu-pasvaldibu-un-deputatu-pienakumos-un-tiesibas/> [aplūkots 03.04.2019.]
28. Brockhaus F.A. The Encyclopædia Britannica, Eleventh Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 1911
29. Chandler J. A. Local government today. Manchester, UK; New York: Manchester University Press; New York: Distributed exclusively in the USA by Palgrave, 2009
30. Citizen participation in democratic societies - For a high quality local governance. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/portal/local-and-regional-democracy> [aplūkots 10.04.2019.]
31. European Charter of Local Self-Government Explanatory Report (ETS No. 122), Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/122.htm> [aplūkots 05.03.2019.]
32. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Delhi, Oxford University Press, 1989
33. Tocqueville A. Democracy in America. New York: The library of America, 2004
34. Абрамович Е. И. Новый энциклопедический словарь: СПб., Пг., 1911—1916.

Normatīvie akti:

35. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [05.03.2019.]
36. Eiropas Vietējo pašvaldību harta. Pieņemta 15.10.1985
37. Administratīvā procesa likums: LR likums. Pieņemts 25.10.2001. [01.03.2017.]
38. Dzīvesvietas deklarēšanas likums: LR likums. Pieņemts 20.06.2002. [01.07.2016.]
39. Latvijas Republikas Advokatūras likums: LR likums. Pieņemts 27.04.1993. [23.11.2017.]
40. Par pašvaldībām: LR likums. Pieņemts 19.05.1994. [05.03.2019.]
41. Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. Pieņemts 25.04.2002. [15.11.2018.]
42. Par tiesu varu: LR likums. Pieņemts 15.12.1992. [28.11.2018.]
43. Prokuratūras likums: LV likums. Pieņemts 19.05.1994. [01.01.2019.]

44. Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 13.01.1994.[01.01.2014.]
45. Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums: LR likums. Pieņemts 17.03.1994.[25.02.2015.]
46. Saeimas vēlēšanu likums: LR likums. Pieņemts 25.05.1995. [12.02.2018.]
47. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Pieņemts 06.06.2002. [05.03.2019.]
48. Valsts valodas likums: LR likums. Pieņemts 09.12.1999.
49. Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi. Ministru kabineta noteikumu Nr.733. Pieņemti 07.07.2009.[01.06.2018.]

Juridiskās prakses materiāli:

50. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr.2017-21-01. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/299516-par-sauszemes-transportlidzeklu-ipasnieku-civiltiesiskas-atbildibas-obligatas-apdrosinasanas-likuma-41-panta-pirmas-dalas> [aplūkots 05.03.2019.]
51. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā “Par vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017. gada 1. augusta rīkojuma Nr. 1-13/6038 “Par Salaspils novada domes 2017. gada 16. jūnija lēmuma “Par novada pastāvīgo komiteju izveidošanu un locekļu ievēlēšanu” (protokols Nr. 12, 4. §) 1., 3., 4. un 5. punkta darbības apturēšanu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un likuma “Par pašvaldībām” 49. pantam”
52. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2016-23-03. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/10/2016-23-03_Spriedums.pdf [aplūkots 11.04.2019.]
53. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2013. gada 7. novembra spriedums lietā Nr. 2012-24-03
54. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 30. oktobra spriedums lietā Nr. 2009-04-06
55. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 16. aprīļa lēmums lietā nr. 2007-21-01.
56. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 24. septembra spriedums lietā Nr. 2008-03-03
57. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106

Citi prakses materiāli

58. Saeimas 2002. gada 30. aprīļa ārkārtas sēdes stenogramma (nepublicēta)

LĒMUMS
Ilūkstē

2016. gada 26.maijā

Nr. 272
prot. Nr.8, 46.§

Par domes deputāta Alberta Zeltiņa pilnvaru anulēšanu

Dome izskatīja jautājumu par deputāta Alberta Zeltiņa pilnvaru anulēšanu sakarā ar to, ka viņš vairāk nekā trīs reizes pēc kārtas bez attaisnojoša iemesla nav piedalījies domes sēdē un konstatēja, ka 2016.gadā ir notikušas astoņas domes sēdes un no tām deputāts Alberts Zeltiņš bez attaisnojoša iemesla nav piedalījies sešās domes sēdēs pēc kārtas.

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 3.panta pirmās daļas 5. punkts nosaka, ka „*deputāta pilnvaras izbeidzas pirms termiņa ar brīdi, kad dome, kuras sastāvā deputāts ievēlēts, ir anulējusi deputāta pilnvaras šī likuma 4.pantā paredzētajā gadījumā*” un šī likuma 4.pants nosaka, ka „*dome var anulēt deputāta pilnvaras, ja deputāts vairāk nekā trīs reizes pēc kārtas bez attaisnojoša iemesla nav piedalījies domes sēdē*”.

Izvērtējot esošo situāciju un ar lietu saistītos apstākļus, pamatojoties uz Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 3. un 4.pantu, ar 11 balsīm PAR (Stefans Rāzna, Maigurs Krievāns, Inese Vuškāne, Artūrs Bogdanovičs, Dainis Millers, Guntars Cepurītis, Pēteris Makaveckis, Vitolds Kveders, Imants Rubļevskis, Andis Ķīsis, Ilvars Ķīsis) pret – nav, atturas 3 (Viktors Jasiņavičs, Kristaps Averjanovs, Jānis Krievāns), **novada dome nolēma:**

1. Anulēt Ilūkstes novada domes deputāta Alberta Zeltiņa pilnvaras.
2. Uzdot lietvedības nodaļai informēt Ilūkstes novada vēlēšanu komisiju Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktā kārtībā par deputāta Alberta Zeltiņa deputāta pilnvaru izbeigšanos pirms termiņa.

Sēdes vadītājs

Stefans Rāzna

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore _____ *Anna Solosteja*

Darba vadītāja: Dr.iur., prof. Annija Kārklīņa

_____
/paraksts/

_____._____._____.
/datums/

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Valsttiesību zinātņu katedrā 2019.gada 20.maijā

Metodiķe: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____, vērtējums _____ (_____)

Komisijas sekretārs: _____